

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Angol bányamunkások sztrájkja.

1912. március 1-ét *fekete pénteknek* nevezte el az angol közvélemény. E napon tört ki a bányamunkások általános sztrájkja s milliónyi munkás szüntette be a föld kiaknázását. Csak a szivattyúk, a szellőztetők és a lovak gondozására szükséges személyzet maradt munkában. A sztrájkolók rendben és nyugalomban vonultak ki a bányákból. Az egész polgári társadalom rettegéssel várja a fejleményeket, mert kiszámíthatlan, hogy e nagy sztrájknak mik lesznek a következményei. Attól tartanak, hogy megbénul a forgalom; gyárak, vasutak, hajózási vállalatok kénytelenek üzemüket korlátozni, vagy beszüntetni és máris arról jönnek a hírek, hogy a bányász-sztrájk 300.000 textil-munkás kizárását vonta maga után. Érthető tehát, ha az angol miniszterelnök, aki egy héten át fáradozott a bányamunkások és vállalatok közti ellentétek kiegyenlítésén, *nemzeti szerencsétlenségnek* nevezte a sztrájk kitörését. Mert az. Még a dúsgazdag és hatalmas Anglia is súlyosan megsínyli az ily tömegsztrájkot, mely közgazdaságát válságba döntheti. A sztrájkolók milliónyi tömege, de a szénhiány miatt a munkátlanságba kergetett százezrek fogyasztó képessége lényegesen alább száll, ami azonban a drágaságot megakadályozni alig lesz képes, sőt egyes szükségleti cikkek ára hihetetlen mértékben felszökik.

A kontinensen pedig csodálattal tekintenek Anglia felé, amelyet a szociális béke hazájának tekintettek s amelynek szociálpolitikai intézményeit mintaszerűeknek tartották és alkalmasoknak, hogy a tőke és munka között az ellentétek soha se élesedjenek ki tulságosan. Ismerve azonban a viszonyokat, megállapíthatjuk, hogy a munkások nagy harcai úgyszólván szükségszerűleg következtek be. Addig, amíg az angol ipar egyedül uralta a világ-piacot, a munkások helyzetének fokozatos fejlődése mindig elsimította a nagyobb ellentéteket. De a német ipar hatalmas versenye s a többi államok ipari fejlődése az angol vállalatokat existenciájuk biztonságában támadta meg, ami miatt versenyképességük fentartására a munkabérek emelését mérsékeltek, sőt beállították. Ezzel szemben a munkások élettartása, intelligenciája, igénye folyton emelkedett, emelkedtek az élelmiszerek árai is, aminek az lett a következménye, hogy a munkabérek nem állottak már arányban a legfontosabb élelmiszerek értékével. Elmaradhatlan

következménye lett ennek, hogy a proletárok százezrei állandó nyomorban sinylődnek még akkor is, ha egész évben van munkájuk.

A vagyon eloszlása is olyan Angliában, hogy a vagyontalan néposztályok elégtelenségét felkelti. Az örökösödési és kereseti adók alapján kiszámították, hogy a lakosság $\frac{1}{9}$ részéé az angol királyság összes vagyonának $\frac{15}{16}$ része, míg a lakosság $\frac{8}{9}$ részének csak a vagyon $\frac{1}{16}$ része jut.*)

A bányamunkások sztrájkját azonban el lehetett volna kerülni. Követelésük *minimális munkabér* megállapítására oly jogos, hogy az angol kormány is elismerte s igyekezett a munkaadókat a követelés teljesítésére rábírní. Nem lehet kétségbe vonni, hogy minden dolgozó embernek joga van legalább is annyi keresetre, amennyi emberies életmódhoz elkerülhetlenül szükséges és a kereset nagyságát nem lehet függővé tenni sem véletlen körülményektől, sem önkényesen megállapított munkaviszonyoktól. A bányavállalatok azonban megtagadták a követelést, illetve ahhoz a feltételhez kötötték, hogy a bérminimum ellenében a munkás egy bizonyos munkateljesítményre kötelezze magát. Ezt a feltételt nem fogadhatták el a munkások, mert a bánya-üzem természete olyan, hogy sokszor a legnagyobb megerőltetés dacára sem lehet az előirt mennyiséget produkálni.

Másrészt a bányatulajdonosok arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a munkások szerződést szegnek, ha sztrájkba lépnek, mert kollektív szerződésük még 2 évig fennáll és ezen időn belül újabb követeléssel nincs joguk fellépni. Ezzel szemben a munkások hitelesen beigazolták, hogy 1910-ben a bányavállalatok a bérminimum megadására már kötelezték magukat, de *e kötelezettségüket nem teljesítették*. Tehát szerintük nem a munkások, hanem a munkaadók a szerződészegők. Ez a megállapítás azonban a helyzetet nem enyhítette s a harc kitörését nem akadályozta meg.

A harcz eddig csak a vállalkozóknak vált hasznára. Az előzetes tárgyalások alkalmával úgy a haditengerészet, mint magánosok igyekeztek szénkészleteiket minél nagyobb mennyiségben beszerezni, ami a szénáraknak valóságos uzsoraszerű emelésére szolgált ürügyül, úgy, hogy a bányavállalatok e révén oly nagy haszonhoz jutottak, amiből a munkások követelésének teljesítése minden veszteség nélkül megadható lett volna.

A nagy harc tehát folyik. Kimenetele természetesen kétséges, noha a munkások hatalmas szövetsége óriási pénzüsszegekkel rendelkezik. A többi munkások szolidaritása impozáns módon nyilvánul meg a sztrájkolókat támogatásában. A német bányász-szövetség egymaga $\frac{1}{2}$ millió M-t küldött harcban lévő társaiknak már a sztrájk első napján.

A szociális béke és fejlődés barátai rokonszenvvel kísérik az emberies megélhetésért folyó küzdelmet, amelynek tanulságai valószínűleg kihatnak minden országra, talán még Magyarországra is, ahol a bányamunkások nyomorát hivatalosan állapították meg s ahol ezeknek dacára nemcsak a kormányhatalom nem siet segítségükre, de szervezkedésük megakadályozásával még az önsegély útját is elzárja előlük.

*) L. Soziale Praxis 1912. év 614. oldal. Az angol munkásmozgalmakról és a bányamunkások sztrájkjának előzményeiről igen érdekes közleményeket hoz a Soziale Praxis f. évi 20., 21. és 22-ik száma.

Ipari foglalkozás és halandóság.

A m. kir. Központi Statisztikai Hivatal által a drezdai kiállításra készített feldolgozás adatai alapján írta **Dr. Heller Farkas** műegyetemi magántanár, a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének titkára.

A szociálpolitika a szociális tudományok azon területeinek egyike, amelyek a statisztika támogatását eddig nem élvezték oly mértékben, mint amilyenben az kívánatos volna. Igaz ugyan, hogy magának a szociálpolitikának a megindításában is nagy szerep jutott azon adatoknak, amelyeket a statisztikai felvételek felszínre hoztak és Angliában, kivált a szociálpolitika első évtizedeiben, a statisztikusok szorgalmasan dolgoztak azon eredmények leszűrésén, amelyek a munkafeltételek és a munkásság testi fejlődése közötti összefüggésre vonatkozólag megállapíthatók. Az angol statisztika a halandósági viszonyok gondos vizsgálatával nem érte be, hanem az általánosabb keretekben mozgó népszámlálási és népmozgalmi felvételeken túlterjeszkedve, a munkások életviszonyai és azok halandósága közötti összefüggés speciális vizsgálatai felé is fordította figyelmét. Egyrésztől közvetlen számítások alapján igyekezett megállapítani az egyes foglalkozások veszélyességi fokát, továbbá azt, hogy az egyes foglalkozásokban különösen mely bajok azok, amelyek a munkások egészségét és testi épségét veszélyeztetik. Másrésztől akkor, amidőn ezek a közvetlen felvételek nagy nehézséggel jártak, vagy nem ígértek megfelelő sikert, közvetett módon az egyes iparágakat nagy mértékben magukban foglaló tipikus kerületeknek más kerületekkel való összehasonlítása útján törekedett ezen kérdésekre, melyek a szociálpolitika számára oly fontosak, világosságot deríteni és a népmozgalmi adatoknak így módon való figyelemmel kísérése nem egy esetben hívta fel az angol törvényhozás figyelmét azon bajokra, amelyek az egyes iparágakkal foglalkozó lakosságot komolyan fenyegették. Így példának okáért az ólomipari kerületek nagy halandósága már elég korán magára vonta az angol kormány figyelmét és komoly intézkedések megtételére indította azt. Természetesen a kontinens államaiban sem maradhatott figyelmen kívül az a sok kérdés, amely a munkafeltételek és a népesség alakulása közötti kölcsönhatás tekintetében felmerül. Svájcban, Dániában, Németalföldön, Svédországban, Belgiumban és Németországban is hozzáláttak ezen kérdések vizsgálatához. Franciaországban *Bertillon* igyekezett az idevágó kérdéseket megvilágítani és Párisra nézve foglalkozások szerinti halandósági táblázatokat készített. Ausztriában pedig — eltekintve az újabban történő rendszeres feltételektől — főképp a betegsegélyezési pénztárak eredményei alapján igyekeztek egyesek, mint *Rauchberg*, *Rosenfeld* a munkafeltételek és a népesség alakulása közti viszonyt felismerni. Ugyanez irányban legújabbán a németbirodalmi statisztikai hivatal a lipcsei helyi és környékbeli betegsegélyező pénztár eredményeinek részletes feldolgozásával nagy kincsesbányát tárt fel. Mindazonáltal, úgy hiszem, mindenki, aki ezzel a kérdéssel foglalkozik és a szociálpolitikai intézkedések horderejét illetőleg kíván statisztikai alapon képet nyerni, vagy pedig behatóbban érdeklődik az iránt, hogy az ipari munka egyes körülményei az élettartamot és a munkás egészségét mennyire befolyásolják, bizonyos meg nem elégedettség érzetével fogja — természetesen egyesektől, kivált az említett lipcsei anyaggyűjteménytől eltekintve — az idevágó munkákat letenni. Legnagyobb részük többé-kevésbé általánosságokban mozog, sok bennük a kombinatív elem, amely sokszor megbízhatóságukat erősen kétségessé teszi és hiányzik belőlük nagyrészt az egységesség, amely bizonyos, a kérdések lényegének felderítéséhez okvetlenül szükséges összehasonlításokat egyedül tenne lehetségessé. A kutatások kerete éppen a ránk nézve legnagyobb érdeklődéssel bíró gyári munkások viszonyainak megismerésére nem elég alkalmas. A kömü-

ves, ács, pék, mészáros, korcsmáros stb. viszonyait ismertetik ezek az összeállítások, de a *gyári munka* különböző nemei részletes hatásairól csak kevés tájékozást találunk bennük. Az idevágó kérdések egyes fontosabb részleteinek megvizsgálása nélkül pedig nagyobb hasznát ezen kutatásoknak a szociálpolitika szempontjából aligha lehet venni.

Pedig a szociálpolitikának nagy szüksége volna azon támogatásra, amelyet a jelzett irányban haladó statisztikai eredményekből meríthetne. Egyrészt a vezető körök és maga az államhatalom is nagyobb mértékben volna a szociálpolitika előmozdításának megnyerhető, ha számszerűleg bebizonyíthatók volnának azok a veszteségek, amelyeket bizonyos munkafeltételek, bizonyos anyagokkal való dolgozás stb. előidéznek, másrészt pedig kimutatható volna az, mily eredménnyel jártak egyes munkásvédelmi intézkedések. Ha konkrétan meg lehetne állapítani azokat a károkat, amelyeket a termelő erőben a munkaviszonyok meg nem felelő szabályozása okoz, ha számszerűleg be lehetne bizonyítani példának okáért a gyermekmunka káros következményeit, akkor bizonyára a közvélemény is sokkal hangosabban követelné a szociálpolitika térfoglalását, mint ahogy azt ma teszi. Másrészt a szociálpolitikának magának is nagy szüksége volna azokra az utbaigazításokra, amelyeket a statisztikából meríthet. Bizonyos általános elvek megvalósítása után beáll az az állapot, amidőn a szociálpolitikának az egyes részletkérdések szabályozásához kell látnia. E tekintetben természetesen az orvostudomány statisztika nélkül is számos tanácsot adhat, azonban az idevágó statisztikai megfigyelések még sokkal biztosabb alapon volnának képesek a követendő utat kijelölni, sőt a helyesen nyert statisztikai eredmények számos oly kérdésre is felhívják a figyelmet, amelyeket az orvostudomány sem méltathatott még figyelemre, de oly szempontok iránt is felkeltenék az érdeklődést, melyek más irányú tényezőkkel függenek össze. A statisztika, legalább is, ami az egyes foglalkozások által a munkás egészségére gyakorolt hatásoknak a felismerését illeti, aligha valószínűsítette meg azokat a reményeket, amelyeket az Angliában ez irányban megindult kutatások a dolog iránt érdeklődőkben kelthettek. Egyrészt a hivatalos statisztika úgyszólván napjainkig is, egyes kivételektől eltekintve, alig szolgáltatja nagyobb területekre kiterjedőleg azt a nyersanyagot, amely a szóbanforgó kérdésre nagyobb mértékben világot vetni alkalmas feldolgozásoknak alapjául szolgálhatna, másrészt pedig a feldolgozás körül is, amint *Georg Mayr*¹ helyesen megjegyzi, igen gyakran ugyanazok a hibák újból jelentkeznek, amelyek a mortalitási statisztika első stádiumait jellemzik és így még azok az eredmények is, amelyeket az ezen kérdéssel foglalkozók egyike vagy másika megállapított, csak nagy gondnal és alapos átvizsgálás után fogadhatók el.

Azon, hogy a statisztika az egyes foglalkozásoknak az emberi életre gyakorolt hatását illetőleg mindeddig nagyobb eredményeket felmutatni nem volt képes, — bár csodálkozhatunk is rajta, hogy az érdeklődés nem fordult nagyobb mértékben ezen kérdés felé, — mégis nem találhatunk semmi különöset akkor, ha megfontoljuk, hogy mily rendkívüli nehéz kérdéssről van itten szó. Első sorban nagy nehézségek tornyosultak már magában az adatszerzés elé, melynek nagy részletességgel kell történnie. A foglalkozások rendkívül szétágazó volta, azok az óriási különbségek, melyek egyazon foglalkozáson belül is a munkafeltételek tekintetében fennállnak, egyes foglalkozások jellegének az idők folyamán való megváltozása, számtalan körülménynek az egymást lerontó összehatása, oly bonyolulttá teszik a megfigyelési területeket, hogy az általánosabb szempontok szerint gyűjtött adatok csak igen nehezen használhatók fel a kérdés mélyébe bepillantást engedő feldolgozásokra. Az egymásba szövődött hatások szétválasztása a

¹) Statistik und Gesellschaftslehre. II. Bd. Freiburg i. B. 1897. — 297. old.

ható tényezők oly elszigetelését teszi szükségessé, amely rendkívül nehéz és nem is mindig lehetséges. Képzeljük el példának okáért, hogy valaki azon egyszerű kérdésre próbálna feleletet keresni statisztikai úton, hogy a munkaidőnek milyen hatása van az emberi szervezetre. Hogy ha nem állnak neki véletlenül rendelkezésre olyan ipari területek, amelyekben egy-egy tipikus iparág uralkodik, és amelyek a munkaidő hosszúsága tekintetében különösen pregnans viszonyokat mutatnak, vagy ha a gyűjtött anyag nem olyan természetű, hogy megengedi a munkaidő hosszúságáról különösen nevezetes iparágak eredményeinek a többi iparágakéval való szembeállítását, akkor aligha lesz lehetséges a kérdésre feleletet találni. De még hogyha mindez lehetséges is, akkor is a szóbanforgó ipari területek vagy a tekintetbe jövő különböző iparágak mindegyike azon közös vonáson kívül, hogy hosszú munkaidővel rendelkeznek, még egy csomó különböző vonást is fog feltüntetni, számos egyéb hatások is közre fognak az egyes területeken és az egyes iparágakban játszani, mi azután, ha ezek a hatások valami módon nem izolálhatók, az eredmények biztonságát fogja veszélyeztetni. Hogy a kutató megtalálja, mily irányban kell kutatni, hogy felismerje az egyes eredmények indokait és ne kerüljön tévutakra, ahhoz nemcsak statisztikai, közgazdasági, hanem technológiai és orvosi ismeretek is szükségesek nagyobb mértékben. Hogy mily könnyen lehet ezen kutatásoknál tévútra kerülni, annak jellemzésül csupán azt akarom felemlíteni, hogy vannak bizonyos iparágak, melyek nagyobb munkával nem járnak és nem is végeztenek különösen súlyos, az egészségre hátrányos körülmények között és mégis magas halandóságot mutatnak. A felületes, vagy kevéssé tájékoztatott kutató könnyen ebből ezen foglalkozások veszélyességére következtethetne, holott gondosabb vizsgálat után kitűnik, hogy a halandóság ezen foglalkozási ágakban azért olyan jelentékeny, mert a gazdaságilag hajótöröttek, vagy a testileg gyengék azok, akik — amint erre *Bertillon*¹ különös nyomatékkal felhívta a figyelmet — az ezen foglalkozásokban elfoglaltaknak a legnagyobb részét kiteszik. És számos ily tévútnál kell a kutatónak e téren arra haladnia, anélkül, hogy rájuk térne, mi pedig igen könnyen megtörténhetik, ha nem jár a legnagyobb körültekintéssel el. *Kőrösi*² p. o. rámutatott arra, hogy mennyire befolyásolja a nyert eredményeket az a körülmény, hogy egyes betegségek különösen bizonyos korhatárok közt lépnek fel; így a tüdővész a fiatalabb, az érlelmeszedés az idősebb korban szokott fellépni. Ha ezt figyelmen kívül hagyjuk, akkor könnyen a foglalkozás hatásának tulajdonítunk valamit, ami inkább a korral függ össze vagy legalább is erősen a korviszonyok hatása alatt áll.

Ha a nyugaton is nagyok azok a nehézségek, amelyek a foglalkozás és a mortalitás közötti összefüggés felderítése körül felmerülnek, akkor nem csodálkozhatunk rajta, hogy Magyarországon azok valóban óriásiak. Bár a viszonyok e téren napról-napra javulnak, mégis nem szabad elfelejteni, hogy Magyarországon a vidéken még mindig nagy számban, a haláleseteknek majdnem felére vonatkozólag, nem orvos állapítja meg a halálokat. Vajjon milyen hitelt érdemel ilyen körülmények között a halálokokra vonatkozó statisztika? Igen természetes, hogy ilyen viszonyok között a halálokokra vonatkozó nomenklatura is igen kezdetleges és nagy általánosságokban mozog. Pedig ahhoz, hogy a foglalkozások és a halandóság közti összefüggést felismerhessük, nemcsak kitűnő nomenklatura szükséges a halálokokat illetőleg, hanem ennek a nomenklaturának a jelzett cél érdekében összeállítottak is kell lennie, olyképpen, hogy tekintettel van az ipari foglalkozás okozta megbetegedésekre; így p. o. az ólommérgezésekre, a foszfornekrozisra stb., hogy a legszembeszökőbbeket említsük.

¹ De la Morbidité et de la mortalité par profession. Journal de la Société de Statistique de Paris. XXXDII. évf. 354. old.

² Die Sterblichkeit der Haupt- und Residenzstadt Budapest in den Jahren 1886—1890. und deren Ursachen. Berlin 1898. V. ö. 80—81. old.

Nem is csodálkozhatunk azon, hogy a központi statisztikai hivatalunk mindeddig nagyobb mértékben ezt a kérdést figyelemben nem részesítette; hiszen az, amit a halálokok megállapítását, valamint azok nomenklaturáját illetőleg felemlítettünk, már magában elegendő arra, hogy a legnagyobb szorgalom mellett is illuzóriussá tegye az eredményt. Mindazonáltal a központi Statisztikai Hivatal 1897-ben megtette a népmozgalmi adatok feldolgozása kapcsán az első kísérletet arra vonatkozólag, hogy az egyes foglalkozások halandóságát statisztikailag megvilágítsa. Feldolgozta az 1897. évi elhalálozásokat foglalkozások szerint csoportosítva és az egyes foglalkozásbeli elhaltak mellett, mintegy összehasonlítási alapul, feltüntette az 1890. évi kereső férfinépességéből az illető foglalkozásra jutó arányszámot. Természetesen mélyebb bepillantást a szóbanforgó kérdésbe az 1897. évi feldolgozás aligha enged. Hiányzik belőle mindenekelőtt az egy-egy foglalkozásban elhaltaknak az élőkhez való viszonyítása, ami nélkül az illető foglalkozások veszélyes vagy kevésbé veszélyes voltára nem lehet következtetést vonni, mert hiszen az magában, hogy egy-egy foglalkozás nagyobb számú halálozásokkal rendelkezik és nagyobb arányszámmal szerepel az elhaltak közt, még nem bizonyítja annak a veszélyességét, hanem abból is folyhat, hogy az illető foglalkozásban igen sokan találnak keresetet. Az elhaltak foglalkozásbeli viszonyszámainak az 1890. évi népszámlálás foglalkozási viszonyaihoz való arányítása az élőkhez viszonyítás hiányát már csak azért sem pótolhatja, mert igen távol állt az 1897. évi feldolgozás az azt megelőző népszámlálástól; hiszen hét év alatt a foglalkozások arányának alaposan el kellett tolódnia. A kutató ma ezen a hiányon azonban némileg segíthet, amennyiben az 1897. évi feldolgozás adatait szembeállítja a közelebb fekvő 1900. évi népszámlálásnak a lakosság foglalkozási ágak szerinti megoszlására vonatkozó adatokkal. Az 1897. évi összeállítás minden hiányossága mellett is egyes különösen jellegzetes körülményeknek a felismerését tette lehetővé. Így mindenekelőtt erősen kidomborodik az összeállításban a napszámosoknak az óriási halandósága, melyet a külföldön is észleltek; míg az 1890. évi népszámlálás szerint a kereső férfilakosságból 20'44⁰/₀ esett a napszámosokra, addig az 1890. évben elhaltak közül 27'42⁰/₀-ot, ha pedig csak a keresőket tekintjük, 30'07⁰/₀-ot tett ki a napszámosok aránya, tehát 10⁰/₀-kal kedvezőtlenebb volt a foglalkozási statisztika szerinti részesedésüknél. A napszámosok ezen erős halandóságát, hogy csak egy külföldi példát említsünk, *Vogt* megállapította az 1879–82-ki adatok alapján, melyek szerint 10.000 férfi munkásra (csak a 15 éven felülieket számítva) a gyári munkásoknál 138, a napszámosoknál pedig 243 elhalálozás esett.¹⁾ Erősen kidomborodott az 1897. évi feldolgozásunknál néhány, a gümőkorra vonatkozólag megállapítható eredmény is és pedig annál könnyebben, minthogy a gümőkort illetőleg a feldolgozás nagyobb részletességgel az egyes korosztályoknak a megkülönböztetésével történt. Kitűnik az idevágó összeállításokból mindenekelőtt az a *Sörensen*²⁾ által is észlelt igen jelentékeny különbség, amely az önállók és a szakképzett segédszemélyzet halandósága között jelentkezik. Száz haláleset közül (a keresőket és eltartottakat összevéve) 1897-ben esett az önállókra az iparban 14'61⁰/₀, a szakképzett segédszemélyzetre pedig 22'38⁰/₀. Kitűnt, hogy a gümőkort illetőleg a legrosszabb viszonyokat egyrészt a varrónőknél és himzónőknél találjuk, ahol az önállók között is 26'28⁰/₀, az alkalmazottak közül pedig 42'40⁰/₀ esett az elhalálozásokból a gümőkorra, másrészt pedig a borbélyoknál és fodrászoknál, ahol a segédeknek a gümőkórban való elhalálozási aránya valóban ijesztő és 59'06⁰/₀-ot ér el. Az önálló borbélyok és fodrászok hányada is nagyon kedvezőtlen és 18'44⁰/₀-ot tesz ki. Az önállók között a szűcsök, a szabók, a cipészek, a molnárok és a

¹⁾ V. ö. *Georg Mayr* e. i. m. 301. old.

²⁾ V. ö. *Westgaard*: Die Lehre von der Morbilität und Mor'alität. II. kiad. 611. old

kovácsok, a segédszemélyzet között pedig szabók, a pékek, a kovácsok, a mészárosok, a szűcsök és a molnárok állanak legelöl a gümőkórhalandóságot illetően. Amint a későbbiek folyamán is ki fog tűnni, ezek az eredmények nem fogadhatók minden kétely nélkül, mert még a gümőkórt illetően is nem egy lényeges eltérést mutatnak a külföldön idevonatkozólag megállapított és nem egy tekintetben összhangban levő adatokkal szemben. Általában véve tehát, dacára annak, hogy a feldolgozó hatóságban minden igyekezet és szakértelem megvolt, az anyag gyengesége folytán az 1897. évi összeállítások az egyes foglalkozások veszélyességének a kérdésére csak kevés világosságot vethettek; az anyag hiányosságánál fogva alig lehet messzebbmenő következtetéseket vonnunk ezen eredményekből és így, ha talán a hazánk speciális viszonyaiból folyó egyik-másik jelenség okozza is a külfölddel szemben mutatkozó eltérések közül némelyiket, még sincs módunkban ezeket megállapítani.

Az 1900—1902. évi népmozgalmi adatok feldolgozása alkalmával már is újabb kísérletet tett a Központi Statisztikai Hivatal a foglalkozások veszélyességének a megállapítására. Az 1900. évi népszámlálási adatokkal való egybevetés útján erre meg is volt a kellő alapja. A feldolgozás azonban ezúttal is jelentékeny hibában szenved, amennyiben a kor szerinti tagozódás figyelmen kívül maradt, pedig enélkül ismét nem lehet megbízható képre számítani. Anélkül, hogy az eredményekre itt részletesebben kitérnék, mégis azok egyikét-másikat jelezni óhajtom. Az 1900—1902. évi feldolgozás szerint a legnagyobb halandóságot a kőművesipar mutatja, amely egyébként az 1897. évi feldolgozás alkalmával is nagy halandóságot tüntetett fel, amennyiben az ipar egyes csoportjai közül éppen a kőművesipar volt az, amelyben az elhalálozottak aránya az 1890. évi népszámlálás szerinti kereső férfinépeség arányánál nagyobb volt. Ezzel szemben *Ogle, Farr*, az angol 1890—92-ki hivatalos összeállítás és *Bertillon* párisi táblázata egyeznek abban a tekintetben, hogy a kőművesek halandósága nem sokkal, vagy alig van az átlagon felül és csupán az 1879—80-ki svájci adatok feldolgozásában mutatkozik a kőműveseknek az átlagon felüli halandósága. *Prinzing*¹⁾ is a kőművesek közepes halandóságát állapítja meg. A második helyen az 1900—1902-ki összeállítás szerint a szűcsök állnak 30·3‰-al, pedig a külföldi vizsgálatok szerint ezek sem mutatnak nagy halandóságot. Ezek után a cipészek, majd az asztalosok jönnek 26·9, illetőleg 25·0‰-al. Az angol adatok szerint ezeknek a halandósága ismét mérsékelt és csupán a *Bertillon*-féle, valamint az említett svájci összeállítás mutatja a cipészek nagyobb halandóságát. Jelentékeny adataink szerint a kovácsok halandósága is, holott *Ogle* és *Farr* szerint, valamint az 1890—1892. évi angol feldolgozás szerint halandóságuk közepes, hasonlóképp a *Bertillon*-féle összeállítás szerint is, sőt az utóbbi szerint a kovácsoké éppen alacsony. A borbélyok és fodrászok 23·2‰-al szerepelnek a magyar összeállításban, holott a külföldön, példának okáért *Bertillon* adatai szerint, a 20—30 éves korhatár között, halandóságuk magas, szintúgy Svájcban *Vogt* összeállítása szerint is. Ellenben a nyomdászok az 1900—1902. összeállítás szerint kisebb halandóságot, 17·4‰-ot mutatnak, míg az idevágó angol adatok szerint halandóságuk magas, a *Bertillon*-féle táblázat szerint pedig igen magas és hasonlóképp áll a dolog az említett svájci összeállítás szerint is a 20—40 év között. Alacsony az 1900—1902. adatok szerint a korcsmárosok és vendég-lősök halandósága, holott például *Ogle* és *Farr* igen magas halálozási arányt állapítanak meg ezen foglalkozások tekintetében. Ha adatgyűjtésünknek a fent jelzett eredendő hibái nem volnának és hogyha az anyagunk korosztályok szerint is feldolgoztatott volna, akkor esetleg a viszonyaink eltérő voltában kereshetnők ezen a külföldi eredményekkel való egybe nem hangzásnak az okát. Sőt esetleg behatóbb kutatásokat is érdemesnek tart-

¹⁾ Handbuch der medizinischen Statistik. Jena 1906. V. ö. 488. old.

hatnánk abban az irányban, hogy megállapítsuk, miért van ez az eltérés, miért veszélyesebbek egyes iparágak nálunk, mint a külföldön és mások miért kevésbé veszélyesek nálunk. Így ellenben, sajnos, az alapul szolgáló anyag hiányai, valamint a korosztályok szerint való feldolgozás elmaradása folytán adatainknak a külföldiekkel való kevés egybehangzása inkább bizalmatlanná tesz azok iránt, semhogy azokra további következtetéseket mernénk építeni.

Ilyen előzmények után érte a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületét a Baselban székelő Nemzetközi Munkásügyi Hivatal részéről az a felszólítás, hogy az 1911. évben Drezdában rendezett nemzetközi egészségügyi kiállítás alkalmával az egyes iparágak veszélyességére vonatkozó összeállításokat mutasson be. A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete ugyanis eleinte ez irányban az összes nemzeti osztályok között egységes eljárásra gondolt. Úgy tervezte, hogy az összes nemzeti osztályok lehetőleg egységes alapon bemutatják hazájuknak az idevágó viszonyait, mi azután igen tanulságos és meggyőző képet mutatott volna abban a tekintetben, hogy általában mily fontosak a szociálpolitikának az adatai, mily nagyok az általa már is elért eredmények és hol keresendők legsürgősebb feladatai. Ha azokat megfontoljuk, amiket fentebb az idevágó statisztikai munkálatok nehézségeit és mai állapotát illetőleg mondtunk, akkor igen érthetőnek fogjuk találni azt, hogy a luganói nagygyűlés — ismerve a nagy nehézségeket és az e téren még a leghaladottabb államokban is uralkodó állapotokat — nem határozott abban az irányban, hogy a nemzetközi egyesület egységesen vegyen részt a drezdai kiállításon idevágó összeállításokkal, hanem az egyes osztályokra bízta azt, hogy mily összeállításokkal kívánják ott megjelenni.

A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete halálozási statisztikánk fent ecsetelt hiányosságainál fogva nagy nehézség előtt állott a drezdai kiállításon való részvételt illetőleg. Nem akart a kiállításról elmaradni, másrésztől azonban megfelelő összeállításoknak az elkészítése sem állott módjában. A Központi Statisztikai Hivatal igazgatója, *Varga Gyula* ministeri tanácsos szives készségének köszönhető, hogy ennek dacára sikerült mégis egy érdekesebb munkálattal a kiállításon résztvenni. Az egyesület hozzá intézett kérelmére szivesen vállalta a rendelkezésére álló adatoknak az iparágak mortalitására vonatkozólag való feldolgozását. Ami a morbiditást illeti, melyre a Nemzetközi Munkásügyi Hivatal felszólítása értelmében szintén ki kellett volna terjeszkedni, a Statisztikai Hivatal igazgatója a betegségyező pénztárak adataira utalta az egyesületet, figyelmeztetve azt egyúttal arra, hogy e téren megbízható eredmények birtokába jutni ma nem fog sikerülni. Ezen figyelmeztetés folytán és megemlékezvén arról, amit a morbiditási statisztikák megbizhatatlanságát illetőleg *Bertillon*¹⁾ mond, ezen kényes kérdésre vonatkozólag az egyesület összeállításoknak a készítésétől ezúttal eltekintett és inkább csak a mortalitással foglalkozott. Az az összeállítás, amelyet a Központi Statisztikai Hivatal a hivatal vezetőjének szivessége folytán erre vonatkozólag készített, csak a magyarországi törvényhatósági városok ipari kereső férfinepességének iparágak és halálokok szerinti kombinatív feldolgozását tartalmazza. Ezáltal sikerült a legzavaróbb tényezőt, a nem orvos által megállapított haláleseteket kiküszöbölni. Másrészt természetesen a feldolgozásnak ez az iránya némi hátránnyal is járt, mert a törvényhatósági városainkban élő iparos lakosság nem túkrözi szükségkép vissza az illető foglalkozásokban az egyéb városokban és a vidéken élő munkásságunknak a viszonyait, másrésztől pedig az eltartottaknak az adatai is kétségkívül nagy érdekléssel bírtak volna. Van azonban ezenkívül nagy hiányai is a szóbanforgó feldolgozásnak, melyek egyrészt az időpontból folynak, melyben a feldolgozás történt, más-

¹⁾ Journal de la Société de Statistique de Paris. XXXIII. évf. 342—346. old.

résről pedig a rendelkezésre állott idő rövidségéből. Amint a Statisztikai Hivatal igazgatója is jelezte, az 1911. év a lehető legrosszabb időpont az ily összeállítások készítésére, mert az elhaltaknak az élőkhez viszonyítását kizárta. Az 1900. évi foglalkozási statisztika eredményei épenséggel nem voltak alapul vehetőek, az 1911. évi népszámlálás anyaga pedig még nincsen feldolgozva. A rendelkezésre álló idő rövidsége ismét kizárta azt, hogy a korszerinti tagozódásra is kiterjeszkedjék a feldolgozás, mi egyébként is kevés haszonnal járt volna akkor, amidőn hiányzik az élőkhez való viszonyítás. Úgy a halálokoknak, mint pedig a foglalkozásoknak a nomenklaturája a kérdés legérdekesebb fejezeteibe való bepillantást ezúttal is elzárja, mert nemcsak az egyes tipikusabb ipari betegségek részesedése a halálozásoknál hiányzik, hanem hiányzik a foglalkozásoknak az a nagyobb részletezése is, amely a vonatkozó külföldi összeállításokban megtalálható és amely lehetővé tette példának okáért az ólom káros hatásainak a felismerését, annak a megállapítását, hogy a fémporok miképp hatnak az egészségre és hogy egyes foglalkozások, mint például a serfőzőké, ma még meg sem magyarázó okokból milyen nagy halandósággal bírnak. Ha megfontoljuk, hogy számos ilyen speciális veszélyeknek kitett iparág a fentemlített általános és inkább még a kisipar viszonyaira szabott nomenklatura folytán bentfoglaltatik egyes általános foglalkozási megjelölések alatt, akkor megérthetjük, hogy mily kevésbé megbízhatók a nyert adatok, mert egy-egy ily különös veszélyeknek kitett iparág magas halandósága könnyen eltolja a csak általánosságban jelzett gyűjtőfogalom alá eső iparágak a halandósági hányadát is. Már ezekből is látjuk, hogy mily nehézségek tornyosultak még a törvényhatósági városokra szorító feldolgozás elé is.

Áttérve már most magának az anyagnak az ismertetésére, mindenekelőtt megemlíti, hogy összesen 36.580 az 1901—1909. évekre eső haláleset került feldolgozásra. Természetesen az egyes foglalkozások igen eltérő mértékben részesednek ezen főösszegben. Legelső helyen az »egyéb iparágak«, tehát a közelebbi megjelölés nélküli iparosok állanak 9.518 halálesettel, úgy, hogy a feldolgozott haláleseteknek egy negyed részénél több a vizsgált kérdés szempontjából nincsen hasznosítva, mert bár halálokok szerint részletezve van, a foglalkozások szerint részletezése hiányzik. Az asztalosok 4.614-el, a cipészek és csizmadiák 4.119-el szerepelnek, mint az összeállításban legtöbb halálesettel képviselt foglalkozások. A kovácsok, lakatosok, gépészek stb. 3.817, a szabók 2.823, a korcsmárosok, vendéglősök, kávéosok, bormérők 2.638, a kőművesek pedig 2.603 halálesettel szerepelnek. Ezren felül vannak még a mészárosok és hentések, valamint a molnárok. A többi foglalkozás mind ezren aluli számokkal szerepel; a könyv- és könyvnyomdászok 827, a pékek 808, a borbélyok és fodrászok pedig 753 esettel vannak az összeállításban képviselve, az üveggyártással foglalkozók 387, a fazekasok 336, a szűcsök pedig 318 esettel. A legalacsonyabb a gyufagyártással foglalkozók köréből feldolgozott halálesetek száma, mely csak 71-et tesz ki, természetesen nem azért, mert a foglalkozás nem veszélyes, aminthogy egyáltalában fel sem kell említenem, hogy abból mily magas számmal szerepelnek az itt vizsgálat alá vett anyagban az egyes foglalkozások, azok veszélyességi fokára semmiféle következtetést nem lehet vonni.

Mindamellet természetesen a feldolgozás értékének megítélésénél ezt a körülményt nem szabad figyelmen kívül hagynunk. Mindenesetre több bizalommal nézhetjük ugyanis azokat az adatokat, melyek a halálesetek nagyobb számára vannak alapítva, mint azokat, melyek a 9 évre eloszló 200—300, sőt, mint a gyufagyári munkásoknál csak 71 halálesetből vannak összeállítva. Hogy p. o. éppen a gyufagyártással foglalkozókat illetően mily keveset adhatunk ezen összeállításra, az kitűnik abból, hogy ezen 9 év alatt 3 foszfornekrozis elhalálozást tüntet csak fel ez az összeállítás, holott Friedrich Vilmos vizsgálatai szerint, a mi gyáraink hiányos berendezéséből

következtetve a valószínűségnek is megfelel, a foszfornekrozis éppenséggel nem ritka. Az, hogy itt csak a törvényhatósági városokról van szó, nem okolja meg a jelzett alacsony számot, mert több törvényhatósági városunkban van gyufagyár. Bizalmunk tehát csak azon foglalkozások eredményeivel szemben lehet, melyek nagyobb számokkal szerepelnek.

Nem mellőzhetjük annak a felemlítését sem, hogy az anyagnak egyes halálokok szerint való szétosztásánál is igen sokszor minimális számok álltak elő. Így p. o. a vizsgálat tárgyát képező 9 év alatt — a gyufagyártással foglalkozókról nem is szólva — csak 56 címfestő és mázoló találta-tott a tüdővészhben elhaltak közt; az ezen népbetegségben elhaltak közt továbbá csak 66 takács és szövő, 71 szűcs és csak 87 fazekas volt, holott p. o. a fazekasok nagy tüdőveszhalandósága kétségbevonhatatlanul meg van állapítva. A rosszindulatú daganatoknál a címfestőkre és mázolókra megállapított százalék 5, a takácsokra és szövőkre vonatkozó 11, a fazekasokra vonatkozó 16, a szobafestőkre vonatkozó pedig 19 eset alapján nyugszik. Az alkati betegségeknél a pékek, a takácsok és szövők, a fazekasok, szobafestők, címfestők, mázolók csak 1—1 esettel szerepelnek. Hogy ezek után a halálesetek igen csekély számával képviselt foglalkozások arányszámait nem tekinthetjük még olyanoknak sem, mint az ezren vagy legalább is 500 on felüli esetekkel képviseltekét, az természetes.

Ezek figyelembevételével kell megítélni azokat az eredményeket, amelyeket a magyarországi törvényhatósági városok viszonyainak a feldolgozása felszínre hozott. Az egyes foglalkozások szerint a különböző halálokok százaléka különbözőkép alakult.

Iparágak	Gümőkór	Egyéb fertőző betegségek	Rosszindulatú daganatok	Fejlődési hiányok és betegségek	Az idegrendszert betegségei	A vérkeringési szervek betegségei	A légzőszervek betegségei	Az emésztőszervek betegségei	A húgyszervek betegségei	Erőszakos halálokok
Asztalos, ács, bognár, esztergályos	36.7	2.7	6.0	6.0	10.2	11.2	10.0	4.4	3.3	7.4
Borbély és fodrász	57.9	3.3	2.0	1.3	8.4	8.0	3.1	3.6	2.5	7.5
Cipész és csizmadia	36.9	2.5	5.4	7.0	11.2	11.6	9.4	4.0	4.2	5.6
Gyufagyártással foglalkozók	38.0	—	5.6	—	12.7	9.9	9.9	1.4	—	11.3
Korcsmáros, vendéglős, kávézó, bormérő stb.	31.5	2.5	5.9	2.6	12.7	14.3	8.5	7.5	5.0	6.6
Kovács, lakatos, géplakatos, gépész stb.	40.8	3.7	5.0	2.5	9.9	10.1	8.1	4.7	3.7	9.2
Kőműves	36.1	2.7	5.5	4.5	9.5	10.5	11.6	4.7	3.3	9.5
Könyv-, könyvnyomdász	59.4	2.1	3.0	1.2	8.2	7.8	5.2	3.2	2.2	6.4
Mészáros, hentes	28.7	3.4	5.7	5.1	11.8	14.0	8.3	6.5	5.2	8.3
Molnár	33.6	3.1	5.2	5.7	9.3	10.0	15.9	4.3	2.7	8.5
Pék	31.3	3.6	4.2	3.1	11.8	14.9	10.2	6.7	5.0	7.5
Szabó, varrónő, himzőnő stb.	35.7	2.3	5.7	7.6	10.4	11.7	9.6	4.6	3.9	6.2
Szűcs	22.3	3.2	7.0	15.7	10.1	13.5	11.3	6.6	2.8	4.7
Takács, posztó és szőnyegszövő	28.6	1.7	4.8	14.7	8.2	13.0	14.3	5.6	2.6	4.8
Fazekas	25.9	3.3	4.8	4.5	13.7	15.5	12.8	5.3	7.1	5.6
Szobafestő	43.0	3.0	6.4	3.0	10.4	11.7	6.0	2.4	3.4	9.4
Címfestő, mázoló	41.2	1.5	3.7	5.2	11.8	12.5	7.4	2.9	2.2	6.6
Üveggyártással foglalkozók	42.9	3.1	5.4	1.3	10.6	11.6	8.0	4.6	2.6	7.5
Egyéb iparágak	38.0	—	5.6	—	12.1	9.9	9.9	1.4	—	9.8
Összesen	36.6	3.0	5.4	4.7	10.3	11.4	9.7	4.8	3.8	8.0

Amit ezen adatokból mindenekelőtt megállapíthatunk, az a vizsgálat tárgyát képező iparos lakosság között a gümőkórnak az igen nagy mértékben való pusztítása. Összesen 36·6°-a az elhalálozásoknak erre a népbetegségre esett. Ha figyelembe vesszük, hogy nálunk a gümőkórnak az átlagos aránya a halálokok között 25°, akkor láthatjuk, hogy a törvényhatósági városokban élő ipari munkásságunk mily nagy mértékben van ezen bajnak kitéve; azon is alig kételkedhetünk, hogy ez nagyrészt ipari foglalkozásából kifolyólag van így. Az összes iparágaknál 20°-on felüli arányszámokkal szerepel a gümőkór. Különösen magas a nyomdászoknál, 59·4°, továbbá a borbélyoknál és a fodrászoknál 57·9°-al, azután a szobafestőknél 43°-al, az üvegyári munkásoknál 42·9°-al, a címfestőknél és mázolóknál 41·2°-al, a kovácsoknál, lakatosoknál és gépészeknél 41·8°-kal; valamivel az átlagon felül van még a cipészeknél, csizmadiáknál, asztalosoknál, ácsoknál és bognároknál is. Csodálatos módon a legkisebb arányban szerepelnek a szűcsök, akikre vonatkozólag az 1897. évi statisztika magas halandóságot állapított meg.

Az egyéb fertőző betegségek (a hagymáz, orbánc és gennyesvérűség stb.) átlag 3°-al szerepelnek, legmagasabb arányokban a kovácsoknál és lakatosoknál 3·7°-al, a pékeknél 3·3°-al, a mészárosoknál és henteseknél 3·4°, a borbélyoknál és a fazekasoknál 3·3°, a molnároknál pedig 3·1°-al. A legkisebb arányban a gyufagyári munkásoknál és a címfestőknél és a mázolóknál mutatkoznak ezek a fertőző betegségek, de ezekben a foglalkozásokban az anyag természeténél fogva aligha van jogunk következtetések levonására.

A rosszindulatú daganatok 5·4°-al szerepelnek, és pedig leginkább a szűcsök, a szobafestők, az asztalosok, kovácsok, lakatosok és mészárosok között mutatkoznak az ily daganatok nagyobb mértékben, mint halálokok, míg a borbélyoknál, nyomdászoknál, pékeknél, szövőknel és fazekasoknál fordulnak azok az összeállítás szerint legritkábban elő.

A vérkeringés zavarai 1·4°-kal szerepelnek a halálokok között és pedig a szívbaj, szívszélhűdés és szívbénulás állanak előtérben. A legnagyobb mértékben a fazekasoknál találjuk ezt a halálokot 15·5°-al, hasonlóképpen magas az arány a pékeknél, korcsmárosoknál, mészárosoknál és henteseknél, szűcsöknel és szövőknel, míg a nyomdászoknál, borbélyoknál, fodrászoknál és gyufagyári munkásoknál fordul elő az a legkisebb mértékben. Az idegrendszer megbetegedései, a gutaütés, agylágyulás, gerincvelőbénulás 10·3°-al szerepelnek. Legnagyobb az arányuk a fazekasoknál 13·7°-al, az átlagon felül vannak még a korcsmárosok, vendéglősök, a gyufagyártással foglalkozók, a pékek, a címfestők és mázolók, a mészárosok és hentések, a cipészek és csizmadiák, az üvegyári munkások és a szabók, valamint a szobafestők is. Az összeállítás szerint legkisebb mértékben a takácsoknál, valamint a nyomdászoknál fordulnak ezek a betegségek elő.

A légzőszervek megbetegedései, a tüdőgyulladás, nehéz légzés, tüdőlégdaganat a halálokok 9·7°-át foglalják le. Legnagyobb mértékben a molnároknál fordulnak elő 15·9°-al, a takácsoknál, posztó- és szőnyegszövőknél, a kőműveseknél és szűcsöknel, valamint a gyufagyártással foglalkozóknál, szabóknál és cipészeknél ugyancsak nagyobb arányban jelentkeznek, míg a nyomdászoknál, szobafestőknél, mázolóknál és kiváltképp a borbélyoknál és fodrászoknál mutatkoznak a legkisebb mértékben.

Az emésztő szervek bántalmi, (a bélhurut, béllob, a hashártyagyulladás, stb.) 4·8°-al szerepelnek és legnagyobb mértékben a korcsmárosoknál, pékeknél, szűcsöknel, posztó- és szőnyegszövőknél, valamint a fazekasoknál jelentkeznek, míg legkisebb mértékben a gyufagyártással foglalkozóknál találjuk azokat.

A végkimerülés csak 4·4°-al van képviselve a halálokok között. Legnagyobb arányban csodálatosképpen a szűcsök szerepelnek, kikre vonat-

kozólak az 1900—1902. évi adatok erősen kedvezőtlenek voltak és akiről épp ezért alig várnók azt, hogy sokan oly kort érnek el, melyben a végkimerülés felléphet; magas továbbá a takácsoknál, posztó- és szőnyegszövőknél, a szabóknál, cipészeknél, asztalosoknál az arány, míg az üvegyári munkások, a borbélyok és fodrászok, a kocsmárosok és vendéglősök, a kovácsok és lakatosok, a szobafestők, a pékek, a kőművesek és végül a nyomdászok szerepelnek a legkisebb arányszámokkal.

Magas, 8'0⁰/₀ az erőszakos halálokoknak az aránya. Ijesztően felszökik ez — az említett okokból figyelembe nem vehető gyufagyári munkásoktól eltekintve — a kőműveseknél, kiknél 9'5⁰/₀-ra rúg; a szobafestőknél 9'4⁰/₀-ot, a kovácsoknál, lakatosoknál, géplakatosoknál és gépészeknél is 9'2⁰/₀-ot tesz ki. Az üvegyári munkásoknál 7'5⁰/₀, épp úgy, mint a pékekénél, míg a molnároknál 8'5⁰/₀, a mészárosoknál és henteseknél 8'3⁰/₀ és így még magasabb. Legkisebb mértékben a szűcsöknél jelentkeznek az erőszakos halálokok.

A drezdai kiállítás alkalmából készült összeállítás eredményeinek ez a rövid áttekintése is elegendő arra, hogy abból megállapítsuk, mennyire homályban van még nálunk a foglalkozások és az azokban uralkodó viszonyok kölcsönhatásának a felderítése annak daczára, hogy statisztikai hivatalunk már ismételtén fordította figyelmét ezen kérdés felé.

Az a nagy fontosság, amely szociálpolitikai szempontból az ipari foglalkozás és azon körülmények kölcsönhatását illeti, amelyek között azt a munkás véghez viszi, kívánatosná teszi, hogy ne álljunk meg e téren a fél úton. Habár arra valóban nem lehet reményünk, hogy rövid időn belül az egész népességre kiterjedő feldolgozás eszközöltessék, melynek az eredményei, amíg az általános népmozgalmi statisztikán alapulnak, úgy is kétesek volnának, mégis reméljük, hogy hivatalos statisztikánk ezen körülménytől el nem riasztva, tovább fogja e téren kutatásait folytatni és a drezdai kiállításra készített munkálat csapásán haladva a halálozásokat halálokok és foglalkozások szerint kombinative legalább a városokban újból feldolgozva, egybe fogja vetni az új népszámlálás eredményeivel, midőn az élőkhez való viszonyítás különös értéket fog az eredményeknek biztosítani. Reméljük, hogy lehetőleg rövid időn belül fog a Statisztikai Hivatal magának a népszámlálás feldolgozása által reá háramló egyéb feladatok közben is erre idő szakítani, mi azért kívánatos, mert minél közelebb fog esni a feldolgozás a népszámláláshoz, annál megbízhatóbb lesz az. Igen kívánatos azonban, hogy ez alkalommal a korosztályok szerinti feldolgozás el ne maradjon. Nagy reményeket fűzünk továbbá a munkásbiztosítás kapcsán egybegyűlő anyag feldolgozásához is, amelynek szakszerű feldolgozása jelentékenyen gazdagíthatná idevonatkozó tudásunkat.

Az 1911. évi július hó 19-ikén kelt németbirodalmi biztosítási törvény.*)

A »Munkásügyi Szemle« számára írta: dr. Stier-Somlo egyetemi tanár (Bonn.)

IV. A rokkantbiztosítás újításai.

A rokkantbiztosítás terén a biztosítottak körét lényegesen kiterjeszteni már nem lehetett. Mindamellet néhány újításról lehet szó. A gyógyszertárakban alkalmazott segédeket és tanulókat épen úgy, mint a betegségi biztosításba, ide is bevonták és a színpadi és zenekari személyzet is, szolgáltatásának művészi értékére való tekintet nélkül kötelező biztosítás alá esik. A jelenlegi rokkantsági biztosítási törvény 1. §. 2. pontjának szö-

*) Előző közleményeket lásd a »Munkásügyi Szemle« 1911. évi 16., 20—24. és 1912. évi 1. és 3. számaiban.

vegezésével szemben a R. V. O. 1226. §. 2. pontja a »technikusok« szót elhagyta; ez azt jelenti, hogy ezek, nem miként eddig, minden körülmények között, hanem csak abban az esetben biztosításra kötelezettek, ha nem tartoznak a magasabbrendű szellemi munkások közé. Ebben az irányban figyelemre méltó az 1238. §. is, amely megengedi, hogy a főiskolai képzettségű személyek (különösen az okleveles mérnökök) kérelmükre felmentessenek. A jelenlegi rokkantbiztosítási törvény 1. §. beszél olyan »egyéb alkalmazottakról, akiknek szolgálati foglalkozása főhivatásukat képezi.« A R. V. O. 1226. §. 2. pontjának új szövege van: Más alkalmazottak, hasonló magasabb állásban, ha e foglalkozás főhivatásuk, biztosításra kötelezettek. Itt olyan személyekről van szó, akik a közönséges munkások, segédek, legények, tanulók és cselédek *fölött*, de a magasabb szellemi foglalkozású munkások *alatt* állnak. Az a szabály azonban, amely szerint a foglalkozásnak az illető főhivatását kell képeznie, a biztosítottak körének szűkítését jelenti. Nemcsak az *állandóan*, hanem az időlegesen rokkantak is felmentvék most a biztosítás alól az 1236. §. értelmében. Említésre méltóak az 1255., 1258. §§. Amaz a rokkantsági, utóbbi az özvegyi járadék elérésére szükséges rokkantság meghatározását foglalja magában. Eddigi jog szerint időlegesen rokkant volt az, aki 26 héten át megszakítás nélkül az volt. Most az is, aki a táppénz megszűnése után az marad.

A *pótbiztosítás* a legfontosabb, bár eddig is legvitatottabb újítása a törvénynek. A törvény ezzel első sorban azt célozta, hogy megfeleljen a középosztály ama kívánságának, amely önkéntes további biztosítás útján magasabb járadékok elérésére irányul. E végett különleges pótbélyeg alkalmazását engedi a törvény. A rokkantság bekövetkezéséig évenként ugyanazzal az összeggel emelkedő járadék fejében a főként figyelembe vehető életévekben általában állandó befizetést kell teljesíteni. A pótbélyeg értéke 1 márka. Minden pótbélyeg fejében a pótjáradék évi összege gyanánt annyiszor 2 pfennig jár, ahány esztendő múlt el a pótbélyegegek alkalmazásától a rokkantság bekövetkezéséig. Ha pl. valamely biztosított 25—55. életéveiben havonként 1 márka pótjáradékot fizet, a rokkantság bekövetkezése esetén *évi* 119'04 márka pótjáradékot kap, melynek fejében a 31 éven át *összesen* 372 márkát fizetett. Ha a rokkantság nem következik be már 56, hanem csak 65 éves korában, úgy a pótjáradék, abban az esetben, ha 56. életévén túl további pótjáradékokat nem fizetett, 186 márka. Ha 56. évétől a 64-ig további havi 1 márka pótjáradékot fizet, az igény 196'80 márka.

A pótbélyeggel megszerzett igényjogosultság nem szűnik meg. A pótjáradék kijár mindaddig, amíg a rokkantság tart és teljes összegében kifizetésre kerül, vagy a rokkantjáradékkal együtt, vagy magában. Ha a pótjáradék évi 60 márkát nem halad meg, a jogosultak kérelmükre a folyó pótjáradék helyett egyszeri *végkielégítésben* részesíthetők és pedig a pótjáradék tőkeértékének megfelelő összegben. A R. V. O. indokolása szerint az ilyen pótbiztosítás minden kézművesnek stb. lehetővé teszi, hogy járadékigényét a biztosítás teherviselőinek pénzügyi hátránya és a birodalom további megterhelése nélkül szükséglete szerint felemelje. A biztosítás teherviselőjének pénzügyi veszélyeztetését kizárja az, hogy a járadék nagysága annál kisebb, minél korábban bekövetkezik a rokkantság. A járadék nagyságának megállapításában történik a rokkantsági rizikó kiegyenlítése. Ennél a szabályozásnál abból indultak ki, hogy lehetséges a rokkantsági biztosítást új bérosztályokkal kiegészíteni, anélkül, hogy ez pénzügyi vagy biztosítástechnikai hátrányokkal járna. Az 1248. §. szerint a biztosított az évi munkakeresményének megfelelő napibérosztálynál magasabb osztályban biztosíthatja magát.

A *biztosítás tárgya* a rokkantsági és aggkori járadék. Rokkantsági járadékot, életkorára való tekintet nélkül, az a biztosított kap, aki betegség

vagy más fogyatkozások következtében tartósan rokkant. A R. V. O. a rokkantság fogalmát, az érvényben levő joggal megegyezőleg, akként állapítja meg, hogy tartósan rokkantnak azt a biztosítottat tekinti, aki az erejének és tehetségeinek megfelelő és kiképzése és eddigi hivatása szerint tőle méltányosan várható tevékenységgel már nem tudja egyharmadát megkeresni annak, amit testileg és szellemileg egészséges, hasonló nemű és hasonló képzettségű személyek, ugyanazon a vidéken munka útján keresni szoktak. Aggkori járadékot kap a biztosított 70. évének betöltésétől fogva, abban az esetben is, ha még nem rokkant. Az önbiztosítás és a további biztosítás minden bérosztályban meg van engedve. Az 1288. §. szerint a rokkantjáradék alapösszegét 500 járadéki hét után számítják. A biztosítottnak módjában van tehát, hogy igényét nemcsak a fokozatos tételek, hanem az alaptétel szempontjából is felemelhesse, az által, hogy a magasabb, t. i. a rokkantsághoz közelebbi életévekbe való jutása idején a legmagasabb bérosztályok szerint fizeti a járulékokat. A biztosítottnak magasabb életéveiben bekövetkező minden átmenete magasabb bérosztályokba, rontja a biztosítás teherviselőjének pénzügyi helyzetét. Ez tudniillik a felemelt járulékokat a biztosítottól csak az átmenetet követő néhány évre kapja, holott az egész elmúlt, de biztosítástechnikailag különösen fontos időre csak az alacsonyabb járulékokat kapta. Ilyen körülmények között a rokkantjáradék alapösszegének már nincs meg az 500 legmagasabb járulékból való fedezete. Ezek a jelenségek elméletileg ma is bekövetkeznek, de nincs különös gyakorlati jelentőségük, mert az önbiztosítást és a további biztosítást aránylag kevésbé veszik igénybe. Azonban egészen másként alakulna a helyzet, ha még további bérosztályokat is létesítenének. Ebben az esetben vagy fel kellene emelni az ily személyek járulékait bizonyos életkortól kezdve, vagy pedig a hiányzó összeget igen nehezen megállapítható általános járulékemeléssel kellene kiegyenlíteni. A biztosítást önként folytató személyek járulékaik felemelése már a gyakorlati kivihetőség nehézsége miatt is nehezen eszközölhető. Így nem marad más hátra, mint az, hogy a hiányzó összegek a többi biztosításra kötelezettek járulékaiból is fedeztessenek. Ez azonban csak úgy történhetné, ha ezeket a járulékokat magasabb mértékben állapítják meg, mint amely e biztosítottak által okozott megterhelésnek megfelel. A szerényebb sorsban levők kénytelenek volnának tehát a jobban fizetett vagy önálló biztosítottak magasabb biztosításának költségeihez hozzájárulni. Az ilyen eljárás megengedhetlen volna kézenfekvő. (Javaslat indokolása 102. lap.) Bár gyakran hallható az az aggály, hogy a R. V. O. felfogása kissé önkényesen megválasztott példákon épült fel, nagyban és egészben el kell fogadni annak okfejtését.

Schönwiese matematikus (A R. V. O. önkéntes pótbiztosítása, Zeitschrift für die gesammte Versicherungswissenschaft 10. kötet 552. lap) a rokkantbiztosításnak magasabb bérosztályokkal való kiépítését teljesen lehetségesnek tartja. Fejtegeti, hogy csak azok a határozományok nem kielégítőek, amelyeket a jelenlegi rokkantsági biztosítási törvény a járadékok számítása tekintetében megállapít és hogy csak ezeket kell megváltoztatni. Javaslatot is tesz arra, hogy ez miként történjék. Szembeszáll továbbá a R. V. O. indokolásának abbeli felfogásával is, amely szerint a járadéki igényjogosultság módja minden további nélkül kizárná a biztosítás teherviselőjének minden olyan pénzügyi veszélyeztetését, amelyet egészségileg nem kifogástalan személyek belépése előidézhetne. Amint biztosításmatematikailag bizonyítani igyekszik, téves az a feltevés, hogy minden rizikó ki volna zárva. A körülmények egész sorozata arra is enged következtetni, hogy a pótbiztosítást talán kizárólag magasabb rokkantsági veszélyességű személyek veszik igénybe, ami által annak számítási alapjai halomra dőlnek. A pótbiztosítás ingere másoknál, mint magasabb rokkantsági veszélynek kitett hivatási ágaknál és személyeknél nem tételezhető fel. Aggkori és hozzátartozói járadékokra pótbiz-

tosítással várományt szerezni nem lehet. A tiszta rokkantsági biztosítás igénybevétele pedig az a lehetőség is vissza fog tartani, hogy az összes járulékok fizetése hiábavaló, ha a rokkantság be nem következik. Azonban a pótbiztosítás rokkantsági biztosítás gyanánt is értéktelen. Schönwiese táblát állít fel, amelyből kitűnik, hogy a pótbiztosítás szolgáltatásai csaknem végig csekélyebbek, mint az önkéntes biztosításai és hogy csak 45 évi szabályszerű járulékszolgáltatás után eredményez a pótbiztosítás magasabb rokkantsági járadékokat. Ebben azonban nem található döntő mozzanatot a pótbiztosítással szemben. Mert, magának a szerzőnek táblázatát használva, ha 18 márka évi fizetés fejében a kényszerbiztosítás a rokkantságnak 30 év után való bekövetkezése esetén a birodalmi hozzájárulás nélkül 280, az önkéntes pótbiztosítás 167,40 márka járadékot nyújt, vagy ha 45 év után 370, illetőleg 372,60 márkát, 50 év után 400, illetőleg 451 márkát, úgy meg kell gondolni, hogy mindezek a kétféle összeg mégis ugyanannak a személynek járhatnak és hogy összeszámítva elég jelentékenyek és végül, hogy csak a pótbiztosításnak államilag létesített alakja nyújt módot ennek az eredménynek elérésére. Más kérdés azonban azután, hogy helyes-e a pótbiztosítás jelenlegi alakja. Azt hiszem, hogy nagyban és egészben *Düttmann* (*Arbeiter-Versicherung* 1909., 508. és köv. lapok) és *Seelmann* (ugyanott 318. és köv. lapok) aggályai túlságosan pesszimiztikusak. Kétségtelenül figyelemre méltóak voltak azonban, bár a javaslat törvényerőre emelkedése után gyakorlati jelentőségük már nincs. Nézetem szerint éppen a munkásosztály felsőbb rétege és a középosztály fogja a pótbiztosítást jelentékenyebben igénybe venni és a nevezett két író aggályai nem fognak bevalni. Abból indulnak ki, hogy a pótbiztosítás jelentékeny járulékok befizetését követeli abból a célból, hogy csak valamennyire is elfogadható járadékra való igényt biztosítson, holott pedig e magasabb járulékok csak a biztosított saját jövőjéről való gondoskodásra, nem pedig halála esetén felesége és gyermekei ellátására irányulnak. A kézműiparosok és egyéb vállalkozók sokkal kevésbé gondolnak rokkantsági ellátásukra, mint inkább az özvegynek és a gyermekeknek, valamint önmaguknak öreg napjaikra való kielégítő biztosítására. Ezek az aggályok nagy mértékben elvontak és elméletiek. Anélkül, hogy általában kétségbe vonni akarnám azt, hogy általában meg van a hátrahagyottakról való szeretetteljes gondoskodásra irányuló szándék, a kisembert ez mégis annál kevésbé érinti, mert a hozzátartozók biztosítása úgyszólván felmenti őt némileg azoknak gondjától. Ezenkívül magának a biztosítottnak járó póttjáradék lehetővé teszi, hogy a hátrahagyottakról nagyobb *takarékbetétek* útján gondoskodhassék. Az a finom lélektani elemzés, amit a nevezett írók alkalmaznak, nem látszik helyesnek. Egészen más kérdés volt azonban és ebben *Düttmannal* és *Seelmannal* egyetértek, hogy vajjon a célba vett szabályozás megfelelő-e annyiban, hogy az önálló iparos csak akkor jusson póttjáradékhoz, ha ő maga rokkanttá válik. Mindenekelőtt a rokkantság fogalma reá nézve nagy keménységgel jár. A rokkantsági biztosítási törvény 5. §-a, illetőleg a R. V. O. 1255. §-a csak függő állásban levő személyekre alkalmazható. Átlagban nehezen állapítható meg, hogy az önálló kereső munkájával mennyit szokott keresni. Az ilyen számítások ugyanis, amelyeknek túlsok egyéni körülményre kell tekintettel lenniök, a munkavállalóra nézve lehetségesek, de a munkaadóra nézve aligha. Figyelembe veendő továbbá az a szempont is, hogy az önálló kisvállalkozónál nem lehet olyan döntő súlya a testi munkaképességnek, miként a munkásnál.

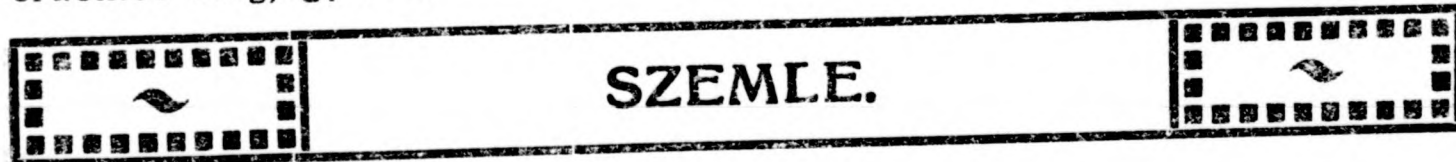
Igen helyesen hangsúlyozta *Seelmann*, hogy az önálló kézművesnél, kereskedőnél vagy mezőgazdánál nem a testi együttműködés, hanem a vezetés az irányadó és hogy ezt még azután is lehet gyakorolni, amikor az illető testi munkára már nem képes. Felhossa annak a szivbeteg borbélynak példáját, aki kiterjedt üzlet tulajdonosa, a nap nagyobb részét üzletében tölti és nagy számú személyzetére felügyel. Mint segédet rok-

kantnak kellene tekinteni, mint mester azonban nem az. Annak folytán, hogy üzletét vezeti, a korábbihoz képest nem csökkent a keresete. Ebből következnek, hogy ritkán kerülne a sor arra, hogy valamely önálló kismester megkapja a pótbiztosítást; a rokkantságnak az eddigi értelemben vett feltételei ugyanis rendszerint hiányoznak. Két javaslat merült fel, amelyek a kérdés megoldását javíthatják. Az egyik javaslat takarékpénztári szakember, *Robert Mully von Oppenried*, eszméje. Ez abból a tapasztalati tételből indul ki, hogy a takarékpénztáraknál a kis betevők betéteik kamatait többnyire kevéssé méltányolják. Legfontosabb nekik az a tudat, hogy szükség esetében a pénzt felvehetik. Ellenben a kamatokat nem tekintik javadalmuk egy részének. Az Oppenried javaslata szerint való biztosítás tehát akként történnék, hogy a teljesített befizetések a betevők rendelkezésére maradnak, tehát tetszés szerint felvehetőek volnának, míg ellenben azok kamatait, amelyekről a betevő könnyen lemond, aggkori járadék biztosítás céljára kezelnék. Az Oppenried rendszere szerint való takarékpénztári tulajdonképpen semmiben sem különbözik a közönséges takarékpénztári elhelyezéstől. Tetszés szerinti befizetések tehetőek, tetszés szerinti kifizetések követelhetőek. Az egyetlen különbség abban van, hogy itt a betevő a kamatokról egyszersmindenkorra lemond és hogy ezek a kamatok a járadék biztosítás díjaiként szolgálnak. Seelmann (id. folyóirat, 321. lap) abban a véleményben van, hogy ennek a rendszernek előnyei a tervezet intézkedéseivel szemben kétségtelenek. A betevő pénzét nem köti meg végleg, hanem szükség esetén újból folyósíthatja. A biztosítás tehát egész megtakarított készletét magába vonhatja. A járadék nemcsak a birodalmi biztosítási rokkantság bekövetkezésétől, hanem a biztosított tetszése szerint, valamely meghatározott életkortól járhat. Végül a biztosított a biztosítással gondoskodik azokról a hozzátartozóiról, akiknek javára szolgál a megtakarított tőke. Seelmann szerint a pótbiztosítás teljesítésére az országos biztosító intézetek kiválóan alkalmasak volnának, ha itt is, mint egyéb üzleteikben, igénybe vennék a postahivatalok közreműködését. Javaslatokat tesz arra nézve, miként kellene a kezelésnek végbe mennie. E javaslatok minden látszólagos előnyei dacára sem tudok azonban azokkal megbarátkozni. Az, hogy a biztosított takarékbetéteit felveheti, azzal a veszéllyel jár, hogy a biztosítás gondolata jövőre teljesen elvész és csak a takarékpénztári üzem, mint ilyen, marad fenn. Bizonyos, hogy a pótbiztosítás, mint ilyen, mindig csak önkéntes. De még sincs összekapcsolva a takarékpénztári üggyel, hanem a biztosítás jogi jelentőségének tisztaságában jelentkezik. Aki takarékoskodik, semmit sem talál abban, hogy alkalmilag nagyobb összeget kivegyen és ezáltal a takarékbetétet lényegesen csökkentse. Aki ellenben megkezdett pótbiztosítást abbahagy, az a munkásbiztosítás fejlesztése lelki kényszer következtében egészen másként érzi e tettének következményeit. Itt jelentkezik a munkaképességnek az aggkorban való csökkenésére és a hátrahagyottak ellátására vonatkozó megfontolások. Az sem áll, hogy nálunk a takarékbetétek kamatai nem játszanak szerepet. A városi és kerületi takarékpénztárak kamatlába gyakran magasabb, mint az állampapíroké és átlag $3\frac{3}{4}$ — $4\frac{0}{10}$ -ot tesz, úgy hogy a betéteknek jelentékeny kamatozásáról van szó. Más javaslatot tesz Düttmann, aki az osztrák szociális biztosítási törvényjavaslatot állítja fel mintakép. Ez a javaslat az önállókat csak aggkori járadékban részesíti. Szerinte követni kellene ennek a javaslatnak útmutatását és pedig akként, hogy az önként biztosított az átlagos rizikó szerint megállapítandó életkoráig választhasson, hogy a rokkantsági járadékról lemondva, nem kívánna-e inkább korábban lejáró aggkori járadékot szerezni. Düttmann abban a feltevésben van, hogy lehetséges volna, az aggkori járadék bekövetkezését 5 évvel leszállítani, vagyis a betöltött 65. életévre tenni és körülbelül az 50. évig választási jogot engedni, anélkül, hogy a biztosító intézetre ebből tehetőbbet származnék. Ez az

önálló biztosítottak rokkantsági biztosítási ajánlatának számát jelentékenyen csökkentené és pedig különösen azokban az életévekben, amelyekben az elhatározás nehézsége a legnagyobb. Másrészt, az osztrák törvénnyel ellentétben, nem maradna ellátás nélkül az a biztosított, akit az a szerencsétlenség ér, hogy már korábbi években elveszti munkaképességét. Pedig ez ebben az életkorban aránylag gyakrabban be szokott következni, a későbbi évekhez képest annál súlyosabb mértékben is, hogy még a felügyelet gyakorlását is nagyon megnehezíti, ha ugyan teljesen ki nem zárja. Nézetem szerint a pótbiztosításnak, amint most érvényben lesz, csak az a hibája, hogy a rokkantság általános fogalma nem illik annak keretébe. Pedig nem lett volna nehéz, ebben a tekintetben az önállóakra nézve módosítást tenni. Az osztrák javaslat példáját helyesen mellőzték, mert a korai lejáratú aggkori járadékok lehetősége tekintetében a pénzügyi számítások, legalább Németországra vonatkozólag, még teljesen hiányzanak.

Az az óhaj, hogy az aggkori járadéokra jogosító aggkor határa a 70. évről a 65, vagy tovább az 50. évre leszállíttatnék, a birodalmi gyűlést nagy mértékben foglalkoztatta, azonban teljesíthetetlennek látszott. A kormány abban a véleményben volt, hogy e kiváncsalm az aggkori járadék jelentőségének túlbecsüléséből indul ki. Az aggkori járadékok azonban tényleg már most is lényegesen háttérbe szorulnak a rokkantsági járadékok mögött és jelentőségük a fejlődés további folyamán még inkább csökkenni fog. Kifogástalanul kiszámították, hogy az aggkori határnak 65. évre való leszállítása esetében az aggkori járadékosok száma 176.655-el, 60. évre való leszállítás esetén pedig 495.936-al szaporodnék. Ha az aggkori járadékot átlag 161'64 márkára tesszük, a korhatárnak 65. évre való leszállítása 28,554.514 márka, 60. évre való leszállítása pedig 80,163.095 márka évi tehertöbbletet jelentene. Az életbeléptetési törvény 84. cikke mégis kötelezi a szövetségi tanácsot, hogy 1915. évben az aggkori járadéokra vonatkozó törvényes határozmányokat újból a birodalmi gyűlés határozata alá bocsássa.

Mindent egybevetve: a pótbiztosításon kívül nem sok újat és eredetit tartalmaz a rokkantsági biztosítási jog; nagy eredményeket a RVO. eme IV. könyvének egyéb újításaitól nem várhatunk. Részletekben egyes szerény új árnyalatok az elkerülhetlen vitás kérdések során lesznek tisztázandók. Ezeket kutatja Rosin (Arbeiter-Versorgung 601. és köv., 628. és köv. lapjain) finom gondossággal. A rokkantsági és hozzátartozói biztosítás terén biztosításra kötelezettek száma kezdetben mintegy 16 millió lesz. Az 1911. év kezdetén a járadékosok száma 1,034.060 volt. A szolgáltatások az 1910. évben már mintegy 196 millió márkára rugtak. Ezeket a számokat érdemes megjegyezni.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

A tuberkulózis elleni küzdelem országos bizottsága folyó évi március hó 3-án tartotta alakuló ülését, melyen a társelnököket és a csoportelnököket választották meg s megállapították a bizottság ügyrendjét. Végül dr. báró Korányi Sándor tartott előadást a tuberkulózis elleni védekezésről a falusi nép körében.

A tuberkulózishalandóság Ausztráliában. Ausztráliában 1910-ben 44.172 személy halt meg (25.514 férfi és 18.658 nő), kik közül 3.721, vagyis 8'42% a tuberkulózis különféle fajtáinak esett áldozatul. A tuberkulózisban elhunyt személyek legnagyobb része tüdővészben pusztult el, t. i. 3.119 (1740 férfi és 1379 nő), agyhártyagyulladásban meghalt 220 személy, a tuberkulózis egyéb fajtáiban 382, ezek közül 50 gégetuberkulózisban, 147 hashártyatuberkulózisban, 43 Pott-féle betegségben, 75 más szervek tuberkulózisában és 67 általános

tuberkulózisban. Az előző év adataival való összehasonlításnál kitűnik, hogy a tuberkulotikus halálesetek száma csökkent. A tuberkulózisban elhunytak több mint kétharmada, 2586 a 16—50. életév közt pusztult el ezen betegségben. Kitűnik továbbá az is, hogy a nők a 10—35. életév között nagyobb számmal szerepelnek a tuberkulózisban elhunytak között, mint a férfiak, mert a 10—35. életév közt 891 nő és csak 686 férfi halt meg tuberkulózisban. Ezzel ellentétben a magasabb korban a tuberkulózis által okozott halandóság a férfiak közt feltűnően növekszik. Néhány európai államéval összehasonlítva ezen statisztikát, kitűnik, hogy Ausztráliában a tuberkulotikus halálozási százalék kedvezőbb, mint pl. Belgiumban, Angliában, Hollandiában, Németországban és Svájcban. Míg az ausztráliai államszövetségben 1000-re 0·58 tuberkulotikus halálesett jutott, Belgiumban 1904-ben 1·40, Angliában 1906-ban 1·65, Hollandiában ugyanazon évben 1·80, Németországban 1905-ben 2·04, Svájcban 1905-ben 2·72.

Félelem és irtózat, mint baleseti ok. Egy kincstári bányában (Németországban) egy vājár balesetet szenvedett. A baleset helyén később rossz szag volt érezhető. A bányavezetőség erre megbízott egy munkást, hogy az illető helyet lisollal fertőtlenítsen. A fertőtlenítés után a nevezett munkás beteg lett, fejfájás, álmatlanság kínozta, főleg pedig erős elkedvetlenedés vett rajta erőt. Betegségét lisolmérgezésnek tulajdonította s ennek alapján járadékot követelt a biztosító szövetkezettől. A biztosító intézet elutasította s az ügy a birodalmi biztosító hivatalhoz került. Itt Lewin professor bírósági szakértő kifejtette, hogy a munkás baja nem mérgezés, hanem inkább a félelem és irtózat okozta lelki behatások következménye. A baleset színhelyén — hol társa halálát lelta — a munkást félelem fogta el, hogy egyszer őt is társához hasonló sors érheti s ennek a félelemnek a következménye a lelki megrázkodás, mely a munkaképtelenségét okozta. E szakértői vélemény alapján a biztosító intézet felebbezését visszavonta s a munkás járadékát megállapította.

A munkások nemi betegségeiről. A prostitúció mérge a társadalom testének összes részeit áthatja. A rendőrorvosi vizsgálat ezen semmit sem tudott javítani, sőt ellenkezőleg nagyon károsan hatott, mert azt a tudatot ébresztette, hogy a nemi érintkezés veszélytelen és hogy mindenféle elővigyázat felesleges. Ma már kétségtelen, hogy az iparszerűen űzött prostitúció a nemi betegségek terjedésének legfőbb tényezője; a nőtlen, venereás betegségben szenvedő férfiaknak közel háromnegyed része baját ennek az intézménynek köszönheti. Ezzel szemben csak ritkán kutattak azután, hogy mily mértékben jöhet tekintetbe a munkásosztály részére a prostitúció, mint fertőzési forrás. Két bécsi orvos, Oppenheim és Neugebauer, az általános munkásbetegségélyző pénztár és a társbetegségélyző pénztárak egyesületének orvosai ezt a kérdést úgy próbálták megoldani, hogy 1.107 beteg adatait feldolgozták. Ezek szerint a munkások az esetek legalább 55%-ában nemi betegségüket a prostitúció útján kapják. A statisztika eredménye, mint azt a »Zeitschrift für Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten«-ben közzétették, lényegében a következő: 1.107 eset közül a fertőzés prostituálttól ered 612 esetben, cselédtől 168 esetben, munkásnőtől 122 esetben, »viszony«-tól 61 esetben, a házasságban (állítólag) 56 esetben, futó ismeretségtől 37 esetben. A »munkásnők és cselédek« rovatának magas számai természetesen nem azt bizonyítják, hogy a nemi betegségek ez osztályok nagy részét megfertőzték volna, mert a beteg egyének a sok tízezer között mégis csak egy nagyon kis százalék-hányadot képeznek és azonkívül akadnak közöttük mindig oly elemek, kik egész viselkedésük szerint semmiben sem különböznek a prostituáltaktól és akik tényleg előbb vagy utóbb az erkölcsrendészet kezeibe kerülnek. Hogy végeredményben hány munkás szenved nemi betegségben, nem könnyen állapítható meg, mert a munkások sok és különféle pénztárakban oszlanak meg. Blaschko tanár néhány évvel ezelőtt kiszámította, hogy az önkéntes betegségélyző pénztárak nőtlen tagjainak körülbelül 9 százaléka állott nemi bajok miatt orvosi kezelés alatt. Legutóbb Dr. Schiff magántanár, sokkal kisebb számarányt talált, csak 2·5 százalékot. Tekintetbe veendő azonban, hogy az az ő statisztikájában sokkal több nő férfi szerepel, kik kevésbé vannak kitéve a fertőzésnek és ennek következtében az összeredményt kedvezően befolyásolják. Megegyezők a vélemények abban, hogy a betegségi hányad az utolsó években nem csökkent, hanem állandóan emelkedett. Fontos dolog tehát, hogy a fertőzés forrásait illetőleg és a fertőzés meggátolásának módjairól a felvilágosítás terjesztessék. Csak így lehetséges a mételey terjesztését csökkenteni és sok proletárt és ezek családját betegségtől és szerencsétlenségtől megóvni.

Gyógytorna és hygiène. A gyógytorna nemcsak azok részére alkalmas, kik szervi vagy ideges betegségekben szenvednek, hanem azok részére is, kiknek szervi bajuk nincs, hanem foglalkozásuk következtében (ülő életmód stb.) testi jóérzésük csökkent, elhízásra hajlamosak, mert nincs elég alkalmuk a mozgásra. A magasabb korban fellépő gyengeség ellen is, mely főleg a lábak bágadtóságában és merevségében nyilvánul, azonkívül fejlődésükben visszamaradt vagy betegség folytán legyengült egyéneknek is jó eredménnyel alkalmazható a mozgási kúra. A gyógytorna ilyenkor több eredménnyel jár, mint a tornázás, mert nála minden izomcsoport izoláltan működik, míg a tornázásnál többé vagy kevésbé egyoldalúan csak bizonyos izomcsoport van foglalkoztatva. További különbség nyilvánul meg a lélekzés módjában. Míg a tornázásnál a mellkas fixált és a lélekzetet vissza kell tartani, minek következtében a vér a mellkasba jötte előtt egy bizonyos ideig pang, míg a kipirult arcon és a duzzadt vérereken is láthatunk, addig a gyógytornánál, mely éppen a jó lélekzésre fektet nagy súlyt, a vér szaporodottan tödul a mellkasba. A tornázásnál a szív nagyobb munkát végez, míg a gyógytorna a szív munkáját megkönnyíti. Erőteljes és teljesen egészséges emberek tornáznak és sportoljanak, gyenge egyének ellenben, különösen ha egyes szervük még oly csekély mértékben megtámadott, a gyógytornában veszélytelen pótlóra találhatnak. A gyógytornát sétálással sem lehet pótolni, mert ha az izommunkának a gyógytorna által elért mértékét sétálással akarnók elérni, akkor ennek igen hosszú ideig tartónak kellene lenni. Gyenge egyének azonban hosszabb séta után nem érzik felfrissültnek magukat, hanem fáradtaknak. Czélszerű ellenállási gymnastika sohasem okozza a fáradtság kellemetlen érzését, hanem rendszerint felfrissít és a fokozott munkabírás érzését kelti fel.

Erdei üdülőtelep létesül Hanauban a betegpénztár indítványára a városi tanács erre a célra 20.000 márkát engedélyezett tudógyógyintézetek létesítésére főnálló alapítványok pénztárából.

Városi lakásügyi hivatal Münchenben. Münchenben 1911 december hó 1-én kezdte meg működését egy városi lakásügyi hivatal. Ugyanazon napon lépett hatályba München városának új lakásrendje. Ez megszabja, — függetlenül az építésrendészeti engedélytől, — hogy mily követelményeknek kell, hogy megfeleljenek azon helyiségek, melyek tényleg emberek állandó és rendszeres tartózkodási helyéül szolgáló lakó- és munkahelyiségek. Szabályozza továbbá az új lakásrend azon eljárást, melyet a netán talált hibák megszüntetésére fogantatósítani kell. Részletesen megállapítja a lakóhelyiségek minőségét és használhatóságát általában, a lakások vagy annak részeinek bérbe- vagy albérbeadását, a be- és kijelentési kötelezettségek és a cselédek és ipari munkások hálólhelyeit.

Alkoholos italok fogyasztásának csökkenéséről nagyvárosi kórházakban. Egy német folyóirat a stettini városi kórházból az 1904—10-ig terjedő időtartamra érdekes összeállítással szolgál. Míg a kórház betegállománya, az ápolási napok száma állandóan emelkedett, addig a kórházban — beszámítva a külön osztályokat is, I. és II. osztályú betegeket) — az alkoholfogyasztás fejeként állandó csökkenést mutat. Sörből (majdnem kizárólag bajor sörből) 1904-ben naponta 4, 1910-ben 10 betegre jutott egy üveg; vörös és fehér bornál (fél üvegek) a megfelelő számok 37, illetve 57-re tehetők; ó és olasz borból 1904-ben naponta egy liter körülbelül 33 és 1910-ben csak mintegy 240 betegre jutott, pezsgőből fél üveg 976, illetőleg 1.334 betegre és végül 1 liter cognac naponta 1904-ben 909, 1910-ben 2.865 betegre jutott. A személyzet sörfogyasztása is csökkenő tendenciát mutat 1908 óta; a fogyasztás 1908-ban még 53.100, 1910-ben 39.797 palack volt. A csökkenés kizárólagosan a gondnokság és az orvosi igazgatóság közötti célirányos megegyezésre vezethető vissza. Megbízható értesülések alapján kétségtelenül állítható, hogy az alkoholfogyasztás a jövőben is csökkenthető lesz. Eddig tudniillik a személyzet részére a szolgálathoz mérten 1—3 palack sör állott rendelkezésre naponta; ezentúl az ital helyett megfelelő pénzbeli kárpótlást kaphatnak. Ezen megváltást a női személyzetnél, kik eddig szintén sört kaptak, már keresztül is vitték és a 32 férfi alkalmazott közül a folyó évben már több mint a fele a sör helyett pénzbeli kárpótlást kap. Nem vonható kétségbe, hogy az alkoholos italok fogyasztásának csökkentése nemcsak a városi gazdálkodásnak fekszik érdekében, hanem a betegek érdekeire is feltétlenül előnyösebb.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Munkakeresmény kiszámítása időszakos üzemeknél.

A baleseti kártalanításnak az 1907. évi XIX. t.-cikkel történt újalpu rendezésével a kérdések egész sora merült föl. Így a kártalanítás alapjául szolgáló munkakeresmény kiszámítását az 1907. évi XIX. t.-c. 78. §-a szabályozza.*) E § az időszakos üzemekre vonatkozó rendelkezésének magyarázatára nézve az állami hivatal 1911. P. 427/3. számú ítélete tartalmaz érdekes megállapításokat, amelyek az 1907. évi XIX. t.-c.-nek a német Gewerbeunfallversicherung-ról szóló törvényre való összefüggésére is világot vetnek. Az állami hivatal most idézett ítélete kimondja: »A törvény, jelesül ennek a beszámítható javadalmazás megállapítására irányuló 73. §-a nem nyújt alapot olyan számítási módra, amely szerint a havi járandóságot — hónaponként megállapított javadalmazást — a tényleges munkanapokra kellene átszámítani. Az első bíróság a járadékot az idézett § alapján következőleg számította: A havi $(48 + 30) 78$ K járandóságból — egy hónapot, mert a baleset júliusban történt, 4 (négy) hétben és három napban számítva, egy-egy hétre átlagos keresetként $17\cdot61$ K = $(78 : 4 \frac{3}{7} = 78 : \frac{31}{7} = 546 : 31)$ esik, amelyet 52-vel sokszorozva, beszámítható évi javadalmazásként 915·72 K-t kapunk.

A felső bíróság figyelmét nem kerülte el az 1907. évi XIX. t.-c. 78. §-ának az időszakos üzemekre nézve tett és így az ilyenként jelentkező cséplési üzemnél is irányadó az a rendelkezése sem, amely szerint ezeknél az átlagos napi keresmény megállapításánál csak a tényleges üzemnapokat kell számításba venni. A felső bíróság ennek a rendelkezésnek alkalmazásánál arra az álláspontra helyezkedett, hogy az kifejezett szövege szerint csak az átlagos napi keresmény megállapításánál nyerhet helyet, az ebből további műveletként folyó és az évi munkakeresménynek szorzás útján való kiszámításánál azonban ennek a rendelkezésnek alkalmazására jog-szerű mód nincsen, vagyis: az átlagos napi keresményt nem a tényleges üzemnapok számával, hanem vagy heti keresetre átszámítva, az év összes heteinek számával (52) vagy pedig enélkül az átszámítás nélkül az év átlagos munkanapjainak számával (300) kell szorzatba hozni.«

A kérdés, melyet az állami hivatal a választott bíróság ítéletével ellentétesen döntött el, a következő: a 78. § azon rendelkezése, mely szerint »időszakos üzemeknél csak a tényleges üzemnapok veendőik számításba«, vonatkozik-e a 78. §. első bekezdésének egész terjedelmére, illetve az időszakos üzemekre a munkakeresmény kiszámításának *minden esetben* az általános rendelkezéstől eltérő kivételes megállapításnak van-e helye, vagy pedig a 78. §-nak az időszakos üzemekre vonatkozó rendelkezése csakis az *átlagos napikeresmény* megállapításánál nyerhet helyet, az évi keresmény megállapításánál a 78. § első bekezdésének első két mondata irányadó.

A törvényszöveg nyelvtani értelmezése szerint világos, hogy az időszakos üzemekre vonatkozó rendelkezés csakis »az átlagos napikeresmény« megállapítására vonatkozik. Az időszakos üzemekre vonatkozó rendelkezés csakis az előbbi általános (minden üzemre, így az időszakos üzemekre is)

*) A kártalanítás alapja az a javadalmazás, melyet a sérült a balesetet megelőző 52 héten át biztosítási kötelezettség alá eső üzemben keresett. Ha a balesetet megelőzőleg nem volt biztosításra kötelezett üzemben 52 héten át alkalmazva, ez esetben az évi javadalmazás összege a munkában töltött hetek átlagos keresete alapján számítható, vagy pedig, ha az átlagos heti keresetet megfelelően megállapítani nem lehet, ama munkanapok átlagos munkakeresményének háromszázszorosa veendő évi javadalmazás gyanánt, melyeken a sérült a balesetet megelőző évben tényleg munkában állott, olyképpen azonban, hogy az így megállapítandó évi javadalmazás az ugyanabban vagy szomszédos üzemben és ugyanabban az időben hasonló munkát végzett alkalmazottak szokásos évi átlagos keresetét elérje. Időszakos üzemeknél az átlagos napi keresmény megállapításánál csak a tényleges üzemnapok veendőik számításba.

rendelkezés keretében értelmezhető. Az Indokolás semmiféle támpontot nem nyújt. Az állami hivataléval ellenkező álláspont indokolására felhozható volna az, hogy ilyképen az időszakos üzemek munkásai a baleseti kártalanítás szempontjából kedvezőbb helyzetbe jutnak, mint a más üzemek munkásai. Ebben a megállapításban van ugyan valamelyes igazság, figyelemmel arra, hogy az időszakos üzemek munkásai többnyire ugyanazon időre több munkabért kapnak. Azonban a törvény ellenkező értelmezése még nagyobb méltánytalanságra vezet, amennyiben az évi munkakeresmény megállapításánál csak az időszakos üzemben foglalkoztatás figyelembevételével a tényleges veszteséggel arányban nem álló kártalanításra vezet, amennyiben a munkaképesség csökkenése nemcsak az időszakos üzemben végzett munkára van befolyással, hanem az e munkán kívüli munkára is. A ratio is ezt a magyarázatot támogatja.

A német Gewerbeunfallversicherungsgesetz vom 30. Juni 1900 — mely az 1907. évi XIX. t.-c. balesetbiztosítási részének megalkotásánál sokban a törvényalkotók szeme előtt lebegett — 10. §-a a következőket mondja: »... Als Jahresarbeitsverdienst gilt, soweit sich derselbe nicht aus mindestens wochenweise fixirten Beträgen zusammensetzt, das Dreihundertfache des durchschnittlichen täglichen Arbeitsverdienstes. Für versicherte Personen in Betrieben, in welchen die übliche Betriebsweise eine höhere oder niedrigere Zahl von Arbeitstagen ergibt, wird diese Zahl statt der Zahl dreihundert der Berechnung des Jahresarbeitsverdienstes zugrunde gelegt.« A német törvény az időszakos üzemekre vonatkozó kivételt nem az átlagos napi keresmény megállapítására, hanem az évi keresmény megállapítására vonatkoztatja, úgy, hogy ezen alapon azt lehetne következtetni, hogy az 1907. évi XIX. t.-c. 78. §-ának idézett utolsó mondatának intenciója nem egyezik a fentebb kifejtett nyelvtani értelmezéssel. Ha azonban a német törvény vonatkozó rendelkezésének érvényesülését a gyakorlatban figyelemre méltatjuk, az állami hivatal ítéletében kifejezésre jutó álláspont mellett találunk erős érveket. A »Handbuch der Unfallversicherung« (I. kötet 272) megállapítja, hogy »a második bekezdés második mondatának kivételes intézkedése nem kezelhető kinosan pontos (peinlich genau), az üzem munkaviszonyait messzemenő részletességgel vizsgáló eljárással, ellenkezőleg a 300-al való szorzás alkalmaztassék (tehát a kivétel mellőztessék) mindenütt, hol ez a számítás nem jelent nyilvánvaló igazságtalanságot (offenbare Ungerechtigkeit) egyik vagy másik irányban. Ez az elv érvényesül a Reichsversicherungsamt gyakorlatában is. Annak felismerése, hogy a G. U. V. G. rendelkezése gyakorlatilag a rendelkezés szószerinti alkalmazásával úgyszólván ellentétben alkalmazandó, az új Reichsversicherungsordnung 567. §-ban pregnáns kifejezést nyert. E §. ugyanis a következőket mondja: »Ist die betriebszeitliche Zahl der Arbeitstage im Jahre so gering, dass die im Betriebe Beschäftigten regelmässig noch anderwärts Arbeit gegen Entgelt verrichten, so wird in den Fällen der §§ 565, 566 (átlagszámítások) für die an dreihundert fehlende Zahl von Arbeitstagen der Ortslohn für Erwachsene über einundzwanzig Jahre der zur Zeit des Unfalles für den Beschäftigungsort des Versicherten festgesetzt ist (§§ 149 bis 152) dem nach § 565 oder 566 berechneten Betrage zugezählt.«

A Reichsversicherungsordnungnak ez a rendelkezése fedi az állami hivatal ítéletét annyiban, hogy ugyancsak 300 napra való számítást eszközöl, de eltér — bár az időszakos üzemek munkásainak hátrányára, de az összes munkásság szempontjából igazságosan — ettől annyiban, hogy a szokásos napibért, mely a legtöbb esetben kisebb az időszakos üzemből keresett napibérnél, veszi kiegészítésül.

A Reichsversicherungsordnung §-a igazságosabb, mint az állami hivatal ítélete, de az 1907. évi XIX. t.-c. 78. §-ának szövege mellett nagyobb igazságtalanságot került el az ítélet a benne lévő kisebb igazságtalansággal.

A külföldiek balesetbiztosítási igényjogosultsága tárgyában Pennsylvánia állam törvényt fogadott el. Ez a törvény Young-Bill, vagy amiként általában nevezik: Alien-Bill, a munkaadó vétkessége következtében elhalt munkások Amerikában és Amerikán kívül élő hozzátartozóit az egyenlő elbánás elvének veti alá. Eddig ugyanis az államszövetségi felső bíróság a pennsylvániai törvényt úgy értelmezte, hogy a munkaadó vétkessége következtében elhalt alkalmazottnak Pennsylvánia állam területén kívül élő hozzátartozói kártalanítást nem igényelhetnek a szavatossági társulattól, amennyiben a bíróság a régi angol common law 1855. évben történt törvényhozási módosítását csak az állam területén tartozkodó egyénekre vonatkoztatja. Az új törvény hatályba lépésétől kezdve azonban a munkaadó vétkessége következtében elhalt alkalmazott a házastársa, — férje vagy felesége, — gyermekei és szülei a munkaadótól kártalanítást igényelhetnek, amelyet feltétlenül és az elhalt esetleges adósságaira vagy más kötelezettségeire való tekintet nélkül ki kell fizetni részükre és pedig akár Pennsylvániában, akár ennek az államnak területén kívül laknak vagy laktak a megjelölt örökösök.

A Pennsylvániában dolgozó sok ezer külföldi munkás több mint felének hozzátartozói Európában élnek és így ez a törvény a legnagyobb fontosságú a mi kivándorlóinkra is. Hiányzik ugyan a megbízható statisztika arról, hogy Pennsylvánia bányáiban, vas- és acélgyáraiban, vasúti szolgálatában stb. hány külföldi munkás hal meg évenként üzemi baleset következtében, de ezek közül a magyar honosok száma is évenként több százat, sőt talán ezreket is kitesz. Jövőben tehát több ezernyi magyar özvegy, árva és szülők végre egyenlő elbánásban részesülnek majd a Pennsylvániában élő hozzátartozókkal.

Ez az üdvös törvény az amerikai közvélemény nyomásának köszöni létrejöttét, amely az utóbbi években, különösen a törvényes munkásvédelem eszméjének szolgálatába szegődött lelkes egyéniségek irányításával mind ellenállhatatlanabban sürgeti Amerikában is a munkásjóléti és munkásvédelmi rendszabályokat.

A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesületének luganói 1910. évi kongresszusán éppen a magyar osztály kezdeményezésére elfogadott ama határozat, amely az amerikai osztály kiküldötseit a külföldi munkásokkal való egyenlő elbánásra irányuló törvényhozás tekintetében további kitartó munkásságra buzdította, most már az amerikai államférfiak hivatalos nyilatkozataiban is mindinkább visszhangra talál. Ékesen szóló megnyilatkozása ennek Pennsylvánia állam kormányzójának, John R. Tenernek 1911. év elején a törvényhozáshoz intézett megnyitó irata (Inaugural Address), amelyben kiemelte, hogy az állam törvényhozásának feltétlenül tekintettel kell lennie a külföldiek jogaira.

Sorsjáték szanatóriumi célokra. A képviselőház folyó évi február hó 23-án tartott ülésén Lukács László pénzügyminiszter bejelentette, hogy legközelebb törvényjavaslatot szándékozik beterjeszteni, »amelynek segítségével abba a helyzetbe hozzuk az ország sok ezer és millió munkását, hogy szanatóriumok létesítettén, a tüdővész pusztításai ellen intenzívebben védekezhessenek«. Ez a kijelentés az országos pénztár által kért sorsjáték engedélyezésére vonatkozik.

Az országos pénztár hatmilliós kölcsöne. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bankkal az országos pénztár a székház-építésekre felhasználandó 6 milliós kölcsönre vonatkozó szerződést végleg megkötötte és jóváhagyás végett az állami hivatalhoz felterjesztette.

Kihágási ítéletek indokolásának megfelebbezése. A kereskedelemügyi miniszter 1912. évi január hó 29-én kelt 91.480/911. VI. D. számú határozatával kimondotta, hogy abban az esetben, ha a felsőbb hatóság az alsóbb fokú ítélet megokolását nem találja helyénvalónak, ezt nem ítéletének rendelkező részében megváltoztató rendelkezés alakjában hivatott tenni, hanem pusztán a megokolásban.

Konviktusi alkalmazottak biztosítási kötelezettségét — állapította meg legutóbb a kereskedelemügyi miniszter határozatával. Tévesnek mondja ez a határozat az alsófokú hatóságok azon álláspontját, mely szerint a konviktusi alkalmazottak házi cselédsége nem esnék az 1907. évi XIX. t.-c. hatálya alá, ezzel ellentétben azon az állásponton van, hogy a bifelekezeti gymnasiumok közintézetek lévén az általuk fentartott konviktus alkalmazottai biztosításra kötelezettek az 1. §. 13. pontja alapján.

A gazdasági cselédpénztárról szóló törvény novellája. A képviselőház legutóbb tárgyalta és fogadta el a cselédpénztárra vonatkozó törvényt, mely a gépész kivételével a gazdasági gépek mellett alkalmazott munkásokat balesetbiztosítási kötelezettség szempontjából kivonja az 1907. évi XIX. t.-cikk hatálya alól és a gazdasági cselédpénztárba vonja őket, egyben pedig felhatalmazást adott a miniszteriumnak, hogy a vizitársulatoknál alkalmazottakat stb. a pénztár körébe vonja. Az országos pénztár igazgatósága 1912. évi január hó 26-án elhatározta, hogy ez antiszociális törvényjavaslat ellen felterjesztéssel fordul a kormányhoz. E felterjesztést március hó 6-iki ülésén mutatja be az elnökség. A memorandumnak különben csak elvi jelentősége lehet, mert a javaslat már elfogadtatott.

Fürdőszerződések. Az állami hivatal a pöstyéni és abbaziai fürdőszerződésekre vonatkozó azon közgyűlési határozatot, melylyel a jelzett két fürdő napi ellátási árai felemeltettek, nem hagyta jóvá. Az igazgatóság kérni fogja újból a határozatok jóváhagyását.

Az 1907. évi XIX. t.-c. 95. §-a. A 95. §. kimondja, hogy »a járadék élvezetének joga szünetel... 2. ha a járadékot élvező sérült külföldre távozik, visszatértéig«. Egyik baleseti sérült katonai kötelezettségének teljesítése céljából külföldre (Ausztria) távozott. Az országos pénztár elnöksége elrendelte a járadék folyósítását, mert a sérült nem azért távozott el Magyarországból, mert foglalkozását külföldön kívánja folytatni, hanem, mert külföldre való távozása törvényes kötelességéből folyik.

Rendkívüli segélyezés tárgyában hozott határozatok felebbezése. Az állami hivatal a rendkívüli segélyezések elleni jogorvoslatok tárgyában (a M. Sz.-ben is közölt) ellentétes határozatokat hozott, amennyiben a felebbezések elbírálására illetékesnek is, illetéktelennek is állapította meg a választott bíróságot. A kérdés a hatáskör tisztázása céljából konkrét eset kapcsán az országos pénztár igazgatósága elé kerül. Egyik választott bíróság ugyanis az országos pénztár hatáskörébe tartozónak mondja ki a felebbezés elbírálását, az országos pénztár álláspontja szerint pedig a választott bíróság illetékes. Ezért az igazgatóság elé a hatásköri kérdésnek a hatásköri bíróság általi eldöntését célzó javaslat kerül. Helyesebb volna a választott bíróság ítéletének megfelebbezése, mert az állami hivatal így a hatáskör kérdését eldönthetné elvi jelentőségű határozattal vagy döntvénytelenül, mint pedig állást foglalhatna abban a kérdésben, van-e egyáltalán felebbezésnek helye.

Járulékhátralékok tartalékolása. Az országos pénztár elnöksége tárgyalta a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatalnak a járulékhátralékok 5%-os tartalékolására vonatkozó 46/1912. sz. leirata ügyében előterjesztett javaslatot. Az elnökség elrendelte, hogy a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatalhoz felterjesztés intéztessék az 5%-os tartalékolásnak mellőzése tárgyában, illetőleg az iránt, hogy a pénztárak köteleztessenek a munkaadók 1911. évi december 31-iki járulékhátralékairól szóló oly kivonatnak folyó évi január hó 31-ig leendő betérjesztésére, amely kivonatban a tartozásoknak évek szerint megjelölt keletkezése, továbbá az a körülmény is feltüntetendő, hogy valamely munkaadónál a végrehajtási eljárás nemleges zálogolási jegyzőkönyvvel végződött.

Közigazgatás és pénztárvezetés. Az állami hivatal a zilahi pénztár autonomiájának felfüggesztésével egyidejűleg Zilah r. t. város főrendőrijét bizta meg a pénztár vezetésével. Az országos pénztár átíráttal fordult Szilágyvármegye alispánjához és kérte, hogy a főrendőr tiltassék el a pénztár vezetésétől. Az alispán ezt a kívánságot nem találta teljesíthetőnek.

Pénztári képviselet az Országos Közegészségügyi Tanácsban. Az országos pénztár elnöksége felterjesztést intézett a belügyminiszterhez, melyben arra kéri, hogy a közegészségügyi tanácsban az országos pénztárnak is biztosítson képviseletet. A kérelem — tekintettel arra, hogy a pénztárnak a közegészségügyre mily óriási befolyása van — rendkívül indokolt.

Munkabérekimutatások, zárszámadások és költségvetési előirányzatok előkészítése. Az országos pénztár 8.264 és 10.084 1912. szám alatt köriratokat adott ki a helyi szervekhez. A munkabérekimutatásokra nézve közli a helyi szervekkel, hogy azokat az eddigi eljárástól eltérően az egyes pénztáraknál fogja felülvizsgáltatni. Az 1911. évi zárszámadásokra és 1913. évi költségvetési előirányzatokra nézve, utalva régebbi rendeleteire, részletes utmutatást ad.

Ügyvezetők értekezlete. Az országos pénztár elnöksége több pénztár igazgatóságának felkérésére elrendelte, hogy a pénztárak ügyvezetői alkalmas időben hivassanak össze, mert helyes és célszerű, hogy az ügyvezetők közvetlenül és együttes tanácskozás útján nyerjenek útmutatást.

Állami járulékhátralékok. Az országos pénztár legutóbbi igazgatósági ülése az elnökség javaslatához képest felhatalmazta az elnökséget, hogy az állami alkalmazottak után az 1907—1910. évekre járó betegsegélyezési járulékok összegére nézve a m. kir. pénzügyminiszterrel egyezséget kössön. Hihető, hogy az e határozat alapján meginduló tárgyalásokkal az államnak alkalmazottai biztosítása tárgyában tanúsított antiszociális eljárás következményei legalább a pénztárakkal vonatkozásban a multa nézve elháríthatnak.

Orvosügy. Az országos pénztár elnöksége az igazgatóság elé oly értelmű javaslatot terjeszt, hogy az országos orvosszövetség kongresszusán elhangzott, az országos pénztárt sértő kijelentésekért bünyfenyítő feljelentés tétessék. A javaslat az orvosszövetség szerződéstervezetét nem tartja elfogadhatónak és új tárgyalások megindítására az állami hivatal szakelőadójától kér felhatalmazást.

A Máv betegsegélyző pénztára. Az országos pénztár elnöksége 1911. évi december hó 7-én 58.558/911. számú határozatával felhívta a Máv igazgatóságát, hogy a baleseti járulékokat, melyeket a Máv betegsegélyző pénztár 1908—1910. évi kezelési hiányainak fedezésére visszatartott, fizesse be. A Máv e felhívásnak nem tett eleget, az állami hivatal kezdeményezésére megtartott értekezleten megállapodások történtek arra nézve, hogy az 1908—1909. évi kezelési hiányokat az országos pénztár miként fedezi? A Máv betegsegélyző pénztaránál eszközlendő vizsgálatra nézve az állami hivatal felhívta az országos pénztárt, hogy a vizsgálatot saját hatáskörben ejtse meg. Az országos pénztár vizsgálata folyamatban van.

Vállalati pénztárak feloszlata. Az országos pénztár 1911. november 28-án tartott üléséből felterjesztéssel fordult az állami hivatalhoz, melyben kérte hét 200-an aluli taglétszámú vállalati pénztár feloszlataát a 149. §. 6. pontja értelmében. Az állami hivatal ezt a kérelmet az 1907. évi XIX. t.-c. 139. §-ra hivatkozással nem találta elfogadhatónak nyilván azért, mert a vállalatok — erre utal az idézett §. — »az alkalmazottak egészségére vagy testi épségére különös veszéllyel járnak«. Az különben, hogy ez a 139. §. életkeptelen vállalati pénztárak fentartataát célozta — nagyon is kérdéses.

Magyarországi építómunkások rokkantsegélyezése. A Magyarországi Építómunkások Országos Szövetsége, amely Budapestet és a főváros környékén levő községeket kivéve az ország többi helységében a legtöbb szervezett munkást számlálja, 1912. évi február hó 27-étől március hó 1-éig Szegeden küldöttközgyűlést tartott. A közgyűlésen módosították a Szövetség alaszabályait, amelyek keretében a segélyezés új ágát: a rokkantsegélyezést oldják meg. A Szövetség legkevesebb 10 évi tagság után 5 évenként emelkedő, évi 300 koronától 500 koronáig terjedő segélyt nyújt mindazoknak a rokkant tagoknak, akik betegség vagy végelgyengülés miatt munkaképtelenné válnak, úgyszintén azoknak is, akiknek az 1907. évi XIX. t.-c. alapján az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár baleseti járadékot nyújt ugyan, azonban munkájukat folytatják és betegség vagy elgyengülés miatt rokkannak meg. A rokkantsegélyezés a Szövetségnek Budapesten az Aréna-út és a Dembinszky-utca sarkán levő házába befektetett 600.000 K tőke után számított 6% jövedelemből és az évenként negyven héten át fizetett rendes tagjárulékon felül fizetendő 10 fillér különhetijárulékból fedeződik. Érdekes, hogy az Építómunkások Szövetsége az első Magyarországon, amely szakszervezeti alapon foglalkozik rokkantsegélyezéssel. A könyvnyomdászoknak van ugyan rokkantsegélyezése, de ezt a segélyezést nem a szakszervezet, hanem különálló segélyző egyesület nyújtja.

Az sem lesz érdektelen, ha felemlítjük, hogy az Építómunkások Szövetségének Kecskemét város tanácsa jegyzőkönyvi köszönetét fejezte ki azért a munkáért, amelyet a vele megkötött kollektív-szerződés betartásával a földrengés okozta károk helyreállítása körül végzett és amelyről annak idején mi is elismeréssel emlékeztünk meg.

Az anyasági biztosítás érdekében indítványt adtak be az osztrák képviselőházban dr. Tobolka és társai. Az indítványozók azt kívánják, a törvény

adjon módot a középosztály asszonyainak (akiknek saját keresetük vagy családi jövedelmük a 6. bérosztályt nem haladja túl), hogy önkéntesen biztosíthassák magukat anyasági segélyre. Ezen célra a biztosító pénztárak külön osztályokat állítsanak fel, elkülönített számadással. Ezen biztosítás alapján a biztosított részesüljön: *a)* járadékban a terhesség és a gyermekágy idején azon bérosztály szerint, melybe magát önkéntesen felvétette; *b)* ingyenes szülészeti támogatásban, rendellenes szülés esetén orvosi segélyben; *c)* szükség esetén ápolónőt állítson a pénztár és *d)* végül azok, kik három hónapon túl szoptatják a gyermeküket, 40 K, akik hat hónapon túl szoptatnak, újabb 40 K szoptatási jutalomban részesüljenek.

A pénztárak hatalmaztassanak fel, hogy tanácsadó irodát és otthonokat létesíthessenek terhes, gyermekágyas és szoptató anyák részére, valamint hogy a csecsemők táplálását pénzbeli hozzájárulással is elősegítsék. Minden nagyobb gyár és vállalat köteleztessék, hogy a szoptató munkásnők részére külön helyiséget tartson fenn és a szoptatáshoz az illetőknek időt engedjen.

Az indítványt a csecsemőhalandóság nagy számával, az újabb nemzedék satnyulásával s az anyák nagy számának korai megrokkánásával okolják meg az indítványozók.

A baleseti sérültek gyógykezelésére vonatkozólag a német birodalmi biztosítási hivatal útmutatást dolgozott ki, amelyet megküldött az összes Berufsgenossenschaftoknak. A biztosítási hivatal hangsúlyozza leiratában, hogy az útmutatás nem akar sablon lenni, hanem minden egyes esetben ész- és célszerűen kell azt alkalmazni. Rámutat a hivatal az idejében alkalmazott szakszerű gyógyeljárás nagy fontosságára s utasítja a biztosító szervezeteket, hogy kellő ellenőrzést rendszerítsenek, minden esetben a gyógyeljárást idejében alkalmazzák. A kártalanításra kerülő balesetek jelentékeny részében — mondja a leirat — nem elkerülhetetlen baleseti következmények, hanem az elégtelen vagy későn alkalmazott gyógyeljárás volt az oka a munkaképességcsökkenés nagy mérvének, tehát a magasabb járadéknak. A balesetbiztosításnak tehát anyagi érdeke is, hogy kellő időben gondoskodjék a kielégítő gyógykezelésről.

Jutalmak balesetelhárításért. A német balesetbiztosítási törvény megengedi, hogy a Berufsgenossenschaftok a balesetek elhárításáért egyes munkásokat jutalmazzanak, ezzel akarván a munkásokat a balesetelhárításban való közreműködésre ösztönözni. A rajna-weszfáliai kohó- és hengermű B. G. most közzéteszi az 1911. évben jutalmazottak névsorát. Az egyes jutalmak 10 és 40 M. között váltakoznak, leginkább 20 M. összegűek. A balesetek elhárítása leginkább gyors, erélyes beavatkozás, például gépek hirtelen elállítása, villamos vagy gázvezetékek gyors elzárása által történt. A jutalmazásokat ismertető hirdetés az üzemekben is kifüggesztetik, ami által a munkásokat az ilyen balesetelhárításokra ösztönözni vélik.

Orvosok általános (général-) sztrájkra készülnek Németországban. E célból óriási apparátussal gyűjtik a milliókra rugó sztrájkalapot s az orvosi szövetség központi bizottsága a következő határozatot publikálta: »A stuttgarti orvoscongresszus határozatainak sikeres végrehajtása céljából az orvosok szüntessék be az egyes helyeken megindított küzdelmeket; e helyett az összes pénztár-orvosi szervezetek készítsék elő az egyidőben, egyöntetűen és egységesen kitörő harcot.«

Betegsegélyző pénztárak nagygyűlése. A németországi Ortskrankenkassen szövetségének legközelebbi nagygyűlését folyó évi augusztus 18—21. napjain Kölnben fogják megtartani.

Az agykori biztosításról szóló francia törvény életbeléptetése tudvalevőleg sok nehézséggel jár. Legfőbb akadályt maguk a munkások (a szindikalisták) okoznak, akik főleg a korhatárt kifogásolták. A költségvetés tárgyalása alkalmával a kormány e törvényen oly módosítást eszközölt, hogy az agykori járadék már a betöltött 60. életév után igényelhető.

Munkásbiztosítás Bulgáriában. A bolgár kormány törvényjavaslatot tervez, mely a munkásoknak betegség-, baleset-, agykori- és rokkantsági biztosítását valósítaná meg.

Egy pénztári orvos ellen elkövetett gyilkossági kísérletért 12 évi fegyházra ítelt az esseni (Németország) esküdtbíróság egy pénztári tagot. Az orvos nem akart munkaképtelenségi igazolványt kiállítani az illetőnek.

MUNKÁSVÉDELEM.

Szociálpolitikai tanfolyam. A Népművelő Társaság szociálpolitikai tanfolyamán február 26—29-ig a tanfolyam megszervezője, dr. Ferenczi Imre szociálpolitikai szakelőadó *a munkanélküliség problémájáról* tartott nagyérdekű előadást. Kifejtette, hogy a kapitalisztikus társadalom átalakítására irányuló mozgalmak a tömeges munkanélküliség tényéből indultak ki. A munkanélküliség elválaszthatatlanul összefügg e társadalom legfőbb törvényével, a versenynyel. A proletáriátus tehát oly társadalmat követel, amelyben nem a vállalkozók versenye, hanem az összesség szervezett hatalma szabályozza a termelést, vagyis kívánja a termelési eszközöknek demokratikus társadalmosítását. A fejlődés útja azonban nem a bérmunka viszonyának egy csapásra való megszüntetése volt, hanem a munkás életmódjának fokozatos javítása éppen e munkásviszony alapján. Az első magyar szociálpolitikai tanfolyam előadásai, amelyeknek tanulságait ezután előadó összefoglalta, a hallgatóság szemei elé varázsolták egy új társadalomnak az épületét, amely a gyakorlati szociálpolitika biztos talaján immár határozott konturokkal emelkedik. A szociálpolitika eddigi sikereinek hatása alatt a szociáлизmus maga is megváltoztatta a legutolsó félszázad alatt jellemét, pozitív politikát folytat, hisz a közhatalom beavatkozásában is hajlandó a polgári osztálylyal a ma és holnap kérdéseinek megoldásán együttműködni. A szociálpolitika legutolsó időkig azt vizsgálta, hogy mit kell tennünk a szabad bérmunkás érdekében, ha az dolgozik, a jövő legnagyobb feladata megállapítani azokat a rendszabályokat, amelyek a munkást akkor támogatják, ha nincs jövedelmező munkája. Az előadó azután kifejtette a munkanélküliség szociálpolitikai fogalmát, elhatárolván azt a munkanélküliségnek olyan nemeitől, amelyekkel a szociálpolitika más ágai (szociális biztosítás, békéltetés), a szegényügy, illetve a büntetőjog tartoznak foglalkozni. Majd néhány pregnáns statisztikai adattal világította meg a munkanélküliség óriási arányait és állandóságát a kapitalisztikus országokban. Ez alkalomból mindenkit meggyőző érveléssel szállt szembe avval a köznapi felfogással, amely szerint nálunk nincsen munkanélküliség. Kimutatta, hogy az ipar úgynevezett ciklikus hullámzásai mellett a kapitalisztikus társadalomban állandóan vannak munkanélküliek, az úgynevezett tartaléksereg, az egyes iparágak évszaki jellege, technikai átalakulások és egyéni okok folytán. A munkanélküliség kapitalisztikus forrásainál jóval súlyosabb az a munkanélküliség, amelyet éppen egyes országnak a kapitalisztikus fejlődés terén való elmaradottsága idéz elő. Ilyen ország hazánk is, amelyben a munkanélküliség a kivándorlók százezreiben, az eléggé nem foglalkoztatottak és alkalmi munkások tömegeiben jut érvényre. A munkanélküliség e dignózisa után Maupassantnak a »Csavargó« című novellájából ismerték meg a hallgatók a munkanélküliségnek tipikus következményeit a legtisztesebb munkásra. Végül rámutatván a tömeges munkanélküliségnek pusztító hatására a közgazdaságra, a közházartásra, az állami és társadalmi életre, lelkes szavakkal mutatott rá arra, hogy a munkanélküliség elleni küzdelem, a társadalom szervezett képviselőinek, az államnak és a községnek nemcsak erkölcsi feladata, de okos önérdéke is.

A második előadásban az előadó a munkanélküliség statisztikájának a bírálata után amaz intézményekkel és rendszabályokkal foglalkozott, amelyek a munkanélküliséget lehetőleg megelőzni, illetve káros hatásait enyhíteni hivatottak. A munkanélküliség gyakorlati megelőzésének a munkanélküliség kapitalisztikus okainak részletes elemzéséből kell kiindulnia. Eredményt csak úgy érhetünk el, ha a gazdasági átalakulások és hullámzások ütemét enyhítjük és az úgynevezett ipari tartaléksereg számát lehetőleg csökkentjük, az elkerülhetetlen maradékát pedig a munkanélküliség idején a közintézmények gondozására bizzuk. A munkanélküliség megelőzésének legfontosabb eszköze a nemzeti munkapiac megszervezése, úgy, amint az eddig a legtökéletesebben Nagybritanniában a helyi, kerületi és birodalmi nyilvános és pártatlan állami munkaközvetítők felállításával megtörtént. Csak a létező munkaalkalmak teljes és gyors nyilvántartásával lehet az országban létező munkaalkalmakat nyilvántartani és ebből a munkanélküliséget, illetve a kivándorlást minimumra korlátozni. Minthogy azonban a munkaközvetítés sem teremthet új munkalkalmakat, a munkanélküliség átmeneti segítésére pozitív intézkedésre van szükség. Az eléggé nem foglalkoztatott és tanulatlan munkások számára az inségmunkák bizonyultak a legalkalmasabbnak, bár azok rendkívül költségesek és kellő óvintézkedések nélkül demoralizálólag hatnak a munkásokra. A tanult munkások számára, mint legfontosabb rendszabály, a munka-

nélküliség esetére való biztosítás gondolata lép előtérbe. Előadó az eddigi kísérletek kritikai méltatása után részlegesen foglalkozott avval a kérdéssel, vajjon e biztosítási ágnek szerve a község vagy az állam legyen e és hogy minő álláspontot foglaljanak el azok a szakszervezetek eddigi biztosításával szemben. Az előadó végső következtetése szerint a jövő a tanult iparágakban a kötelező állami biztosítást illeti, a községeknek és szakszervezeteknek bevonásával. Nagybritanniában már is foglalkoztatja a törvényhozást egy törvényjavaslat, amely egyelőre két és egynegyed milliónyi munkást vont be a biztosítás körébe. E biztosítás a munkaadók és munkások egyenlő járuléka és az állam hozzájárulásán nyugszik. Addig is, míg az államok e térre lépnek, a városok okos önérdéke és a kötelező biztosítás technikai számításainak fontos előfeltétele: a genti rendszer, kiegészítve az általános fakultatív községi pénztárral. Ezt a rendszert különben községi keretben való nagy elterjedése mellett törvényes formában valósították meg Dánia és Norvégia. Az előadó e rendszer gyengéinek bemutatása után kifejtette, hogy bármit is tesznek a kapitalisztikus országok az ipari munkanélküliség enyhítése végett, munkapiacuk egyensúlyát állandóan fenyegeti azokból az országokból kiinduló kivándorlás, amelyekben a középkorból átszármazott birtokrendszer és gazdálkodási mód a népesség feleslegét megkötni nem tuja. A Munkanélküliség Elleni Küzdelem Nemzetközi Egyesülete, amelynek jellemzésével előadó szabadon elmondott hatásos előadását befejezte, éppen előadó javaslatára a munkanélküliség eme valóban nemzetközi viszonylatára is ki fogja terjeszteni tanulmányait. Az igen nagy számban megjelent közönség az előadást élénken megtapsolta.

Pályázat ólommentes nyomdafestékre és bronzra. Az alsóausztriai ipar-egyesület igazgatósága elhatározta, hogy az egyesületi aranyérmét kiírja: 1. Olyan könyv- és könyomdai festékek előállítására, amelyek teljes mértékben pótolják az eddig használatos ólomtartalmú festékeket, mint: ólomfehéret, chromsárgát nyomó és szinező erejük tekintetében anélkül, hogy az egészségre ártalmasak volnának. 2. Oly bronzkeverék előállítására, amely akadálytalanul használható nyomásra és ugyanúgy használható a könyv- és könyomdászatban, mint a poralakú bronz.

Új védekezési módszer a bányarobbanás ellen. A technikai szaklapok híradása szerint egy ausztráliai vegyész oly készüléket gondolt ki, amely alkalmasnak látszik bányaszerencsétlenségek megakadályozására. Bizonyos meghatározott mennyiségű bányagáz jelenléte, amelyre a találmány beállítható, önműködőleg jeleztetik egy harangkészülék által. A készülék egy U alakú horganynyal töltött csőből áll, amelyre két platincsúcs van alkalmazva. Ezek egy elektromos elemmel és egy csengővel vannak összekötve. Rendszerint csak az egyik platincsúcs merül a higanyba, míg a másik afölött csüng. Azon az oldalon, amelyen a bemártott platincsúcs van, az U cső (porosus) likacsos lemezzel van elzárva. Ha tehát az U cső körül bányagáz van, átömlik a likacsos lemezen, az U cső ezen ágában a nyomás erősödik, minek következtében a higanyoszlop a másik oldalon emelkedik, míg végül bizonyos jelenlevő bányagáz mennyiség mellett a platincsúcsot eléri, amivel egyidőben a harangkészülék csengetni kezd.

Ilyen harangkészülék elméletben alkalmasnak látszik bányaszerencsétlenségek elhárítására. A gyakorlatban beválik-e, az nagyon kétséges, mert hasonló készülékekkel eddig elért eredmények nagyon kevéssé biztatók voltak. A gázszűrővel ellátott csőbe hatoló bányalég által okozott nyomástöbblet nem elég megbízható indicatora a veszélynek. De meglehet, hogy a bányák rémes és alattomos ellenségének, a bányalég robbanásának mégis ezuton fogja megtalálni ellenszerét a soha sem nyugvó emberi elme.

Új eljárás a bányalég elvezetésére. Kevéssé ismert tény az, hogy a bányákban fellépő bányaléget, amely meggyújtva a legszörnyűbb bányarobbanásokat idézi elő, megkísérelték technikailag értékesíteni. A legmesszebbmenő érdeklődésre tarthat igényt egy újabb eljárás, amely a bányalég veszélytelen összegyűjtésére és értékesítésére alkalmas. A rajnawestfáliai iparvidéken felhasználatlanul a szabadba elillanó gázok értéke pl. hétszer akkora, mint az összes kiaknázott szén és mintegy 500 millió köbméterre tehető. Ez a gáz, amely a vegyészben metan néven ismeretes, egyaránt alkalmas világításra és fűtésre, valamint gázmotorok hajtására. Ha ennek értékét köbméterenként 12 fillérre becsüljük, 60 millió korona értékű az a gáz, amely a fenti iparvidéken évente felhasználatlanul illan el. Csak nagyon ritka esetekben, amikor igen nagy bányaléggel telt üregeket találtak, sikerült azt eddig felfogni, furt lyukakon keresztül mintegy megcsapolni

és felhasználni. Az új eljárás az, hogy egyes gázban gazdag területeket változtatva bizonyos időre, pl. éjjelre vagy ünnepnapra izolálnak. Az így izolált területet azután elegendő nagy csőhálózattal kötik össze, amelyet a szellőztető készülékkel vagy légszivattyúval kapcsolnak össze. A ventilátor, illetve szivattyúszívó működése folytán az izolált terület alacsony nyomás alá kerül. Minthogy a szénben a gázoknak sokkal magasabb a nyomásuk, a nyomáskülönbség folytán nagy mennyiségben ömlenek a szénből a gázok, a szívóvezetéken keresztül fölfelé jutnak, ahol gáztartókban fogják föl őket. Ennek nemcsak az a haszna, hogy az így nyert gáz gazdaságilag értékesíthető, hanem a bányák biztonsága is jelentősen nagyobb lesz, mert egyidőre a gázömlés csökken. A bányát eszerint beosztják egyes területekre, ezeket a gázdús területeket felváltva izolálják és kapcsolják be az elszívó készülékbe. Csak az a kérdés, hogyan fog ez az eljárás a gyakorlatban bevalni.

A balesetmegelőzés és a technikai iparegészségügy tanfolyama Grácban. A gráci iparpártolói intézet a legközelebbi napokban kezdi meg harmadik, a balesetmegelőzésre és a technikai iparegészségügyre vonatkozó tanfolyamát. A tanfolyam két hétig tart, az előadások hetenként háromszor este 7—9-ig tartatnak. A tanterv felöleli az általános óvó és biztosító készülékeket, az erőgépeket, erőátvitteleket, munkagépeket, emelőkészülékeket és az elektrotechnika balesetmegelőzését, a tűzveszély megelőzését és leküzdését és végül a technikai iparhygienét. A tanfolyamon csupán Stájerországban lakó iparosok, munkavezetők és munkások vehetnek részt.

A villamos áram halálos hatása. Franciaországban külön bizottság alakult, amely a villamos szerencsétlenségeknél való első segélynyújtás új szabályzatának kidolgozásával foglalkozik. Ez kísérleteinél új eredményekre jutott. A kísérleteknél, amelyeket chloroformozott kutyaon végeztek, 110 voltos váltóáramot alkalmaztak, melynek feszültsége transzformáció útján változtatható volt. Az elektromos erősség és a bekapcsolás időtartamán kívül a légzőmozgást, az ütélrökést és a vérnyomást is mérték jelzőkészülékekkel. A halálos hatás tekintetében mértékadónak főleg az áramerőt találták. 0.08 ampére majdnem mindig halálos volt. Másfelől egy esetben 4600—2700 Volt erejű váltóáram 2 másodpercig tartó behatása nem volt halálos, ellenben egy rákövetkező 110 Volt 0.45 ampére mellett igen. A hatás veszedelmességére lényeges befolyást gyakorol az elektrodok érintési helye, különösen ha a szív az áramkörbe direkt bekapcsolatik. Általánosságban felvehető, hogy 90 Volt váltóáram 0.1 ampére mellett halálosan hat. Egyenáramnál való kísérletezéseknél azt találták, hogy általánosságban csak 0.3 ampér áramerő volt halálos hatású.

A munkásvédelem szolgálatában történt üzemvizsgálatok számáról érdekes kimutatást közöl Kähler a »Jahrbücher für Nationalökonomie« utolsó számában. Feltűnő volt, hogy abban a kimutatásban, melyet a nemzetközi munkaügyi hivatal Európa iparfelügyeletéről közölt, az üzemvizsgálatok száma Angolországban évente 425.000, Németországban csak 200.000, Franciaországban 200.000, a többi európai államban már csak lényegesen kevesebb. A legtöbb vizsgálattal Ausztria következik a sorban, itt a vizsgálatok száma 27.500 volt, aztán Oroszország 29.700 vizsgálattal. Magyarországon a vizsgálatok száma 9.900 volt. Hogy Angolországban így feltűnő nagy a vizsgálatok száma, azt Kähler annak tulajdonítja, hogy minden, még a nem védett üzemben történt vizsgálat is számítva van, Németországban ellenben csak a körülményes ellenőrző szemlék foglaltatnak e számban. Tény, hogy az iparfelügyelők üzemvizsgálatai nem merítik ki a munkásvédelem érdekében történt üzemvizsgálatok teljes számát. Azért Kähler ide számlálja a baleseti vizsgálatokat, évente 15.366 és 33.914 más védett telep vizsgálatát. De a rendőri vizsgálatokat is számítja, mert törvény szerint a rendőrségnek kétszer évente kellene megvizsgálnia azokat az üzemeket, melyekben nők és gyermekek dolgoznak, vajjon betartják-e ezekben a munkásvédelmi rendelkezéseket. Feltéve, hogy e vizsgálatok mind meg is történnek, akkor ez megint 200.000 vizsgálatot tenne ki, úgy hogy a munkásvédelmet szolgáló hatósági üzemvizsgálatok száma egy fél millióra tehető évente.

De a munkásvédelem szolgálatában állanak a Berufsgenossenschaft felügyelő mérnökei által eszközölt üzemvizsgálatok is, melyeknek száma 1909-ben 235.288 volt. Ebben az évben Németországban tehát legalább $\frac{3}{4}$ millió üzemvizsgálat történt tisztán munkásvédelmi céllal. Ez oly tömege a szociális munkának, melynek hatását megbecsülni szinte lehetetlen.

A német iparfelügyelőknek az 1910-ik évről szóló jelentéséből érdekes az az adat, hogy az összes legalább 10 munkást foglalkoztató üzemek száma 1910-ben 282 549 volt, melyekben 6,613.468 munkás volt foglalkoztatva, akik közül 4,864.841 volt felnőtt férfi, 1,259.456 tizenhat éven felüli nőmunkás, 476.301 14—16 év közötti ifjúmunkás és 12.870 tizennégy éven alóli gyermek. Ezen üzemek közül 154.499-et összesen 5,536.725 munkással vizsgáltak felül.

Ifjúmunkások foglalkoztatását szabályozó törvény és rendeletek elleni kihágás 17.584 esetben nyomoztatott ki és az e miatt megbüntetettek száma 1.200.

A munkásnők foglalkoztatására vonatkozó törvény és rendeletek elleni kihágások 13.609 üzemben derítették ki és 925 egyént büntettek meg.

5.860 üzemben engedélyeztek hétköznapon túlmunkát felnőtt munkásnők részére. A munkásnők száma 451.554, az engedélyezett túlórák száma 6,251.882^{1/2} volt. Vasárnapi túlmunkát felnőtt munkásnőknek 347 üzemben 6.052 munkásnő részére engedélyeztek. Érdekes, hogy az egész birodalomban 1909-ben munkásvédelmi törvények és rendeletek elleni kihágás címén büntetett cselekmények száma 22.200, 1908-ban 21.693 volt; a büntetések, megintés, pénz, elzárás és börtönbüntetések közül állottak. Az összes büntetések 99,7%-a pénzbüntetés volt. Mintegy harmadrészként 8 márkán alul, majdnem a fele 3 és 10 марка között volt. 20 esetben volt börtönbüntetés, 9 esetben elzárás. A börtönbüntetéssel sújtott cselekmények közül 17-et azért szabtak ki, mert bérlevonásokat törvényellenesen eszközölt a munkaadó. Az elzárást 7 esetben a vasárnapi munkaszünet elleni vétségekért szabták ki.

Ha elgondoljuk, hogy mily súlyosan, gyakran vérevel fizeti a munkás a munkásvédelmi berendezések hiányát, akkor ezeket a büntetéseket nem fogjuk valami túlságosan szigoruaknak látni.

Az angol szociálpolitikai törvényhozás 1911-ben. Az angol törvényhozásnak a múlt évben kevés ideje volt szociálpolitikai törvények alkotására. Előbb a főrendiház reformjának a kérdése, később a munkásbiztosítási javaslat — maga is szociálpolitikai alkotás — foglalta le a törvényhozás idejének nagy részét. Ezenkívül csak egy-két jelelősebb szociálpolitikai munkát végzett el az angol parlament. A *Trade Unions Bill*-ből, mely az ismert Osborne ítélet által teremtett helyzetet akarta tisztázni, nem lett törvény. Ezen javaslat a szakegyesületeket felhatalmazza, hogy politikai célokra is fordíthatják jövedelmeiket, ha erre külön határozatot hoznak s külön alapot tartanak fenn. A tagok azonban ezen alaphoz való hozzájáruláshoz nem kötelezhetők. A javaslat valószínűleg változott formában kerül nemsokára ujólag a parlament elé.

Egy másik nagyobb javaslat — az üzletek zárásáról rendelkező — pedig nagyon megcsonkítva került ki a parlamenti műhelyből. A legtöbb lényeges rendelkezés — a heti 60, illetve a szünetekkel 68 maximális munkaóráról, valamint a vasárnapi szünetről s az alkalmazottak részére adandó ülő alkalmatosságról rendelkező részek — kimaradtak s lényegében csak annyi maradt benne, hogy minden üzletet — számos kivételtől eltekintve — hetenkint egyszer délután 1^{1/2} órakor be kell zárni. Azonkívül az alkalmazottaknak ^{3/4} órai ebéd és egy fél órai tea szünetet kell adni naponként.

Megemlítésre méltó még a *Cool Mines Bill*, mely a szénbányákban a szellőztetés, a világítás és portalanításra vonatkozólag részint újításokat tesz kötelezővé, részint az eddigi szabályokat szigorítja a bányamunkások életbiztonsága érdekében.

Egy másik törvény a gyapotgyárakban a szellőztetés és a levegő nedvességtartalma tekintetében rendel el intézkedéseket.

Megemlítendő még a *Rack Flock Bill*, mely arról intézkedik, hogy a használt ruhákat és hulladékokat, mielőtt feldolgozzák, dezinficiálni vagy más módon kitisztítani kell. Ezeket a hulladékokat ugyanis eddig minden tisztítás nélkül dolgozták fel s párnákat és matracokat töltöttek meg velük.

Végül pedig az alsóháznak a vasutasok ügyében hozott határozatára kell rámutatni, mely nem bir ugyan törvény jellegével, de ugyanolyan jelentőséggel.

A kiküldött bizottság jelentése alapján az alsóház elhatározta ugyanis, hogy kívánatosnak tartja, hogy a vasutársaságok az alkalmazottak szervezeteinek képviselőivel tárgyalásokba bocsátkozzanak. A társaságok ezt vonakodtak azelőtt megtenni.

A sztrájkőrök elleni agitációnak, amelyet egyes vállalkozó csoportok indítottak, nem volt eredménye. A kormány kijelentette, hogy nem hajlandó olyan törvényhozási akciót kezdeményezni, mely a békés sztrájkórállást megtiltsa, vagy büntetéssel sújtsa.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BALESETBIZTOSÍTÁS.**Állatkerti üzem keretében eszközölt fuvarozás biztosítási kötelezettsége.**

*A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1912. február 17-én kelt
3.336/1910/8. sz. ítélete.*

Ítélet. A magyar királyi állami munkásbiztosítási hivatal a felebbezésnek helyt ad, az I. bíróság ítéletét megváltoztatja.

Megokolás. Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár igazgatóságának 11.294/909. sz. határozata és helybenhagyólag az I. bíróság ítélete is azzal a megokolással utasította el a járadékigényt, hogy a baleset oly üzemen történt, amely az 1907: XIX. t.-c. 3. §-a értelmében, illetőleg e §. utolsó bekezdése alapján kibocsátható rendelettel balesetbiztosítási kötelezettség alá nem helyeztetett.

A felső bíróság azonban ezzel a jogi állásponttal szemben azt fogadta el, hogy az állatkerti üzem keretében teljesített fuvarozás jogszerű alapot nyújt az elhalt balesetbiztosítási kötelezettségének az 1907: XIX. t.-c. 3. §. 18. p. alapján való megállapítására.

Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár ennek elfogadásától azzal a megokolással zárkozott el, hogy az id. §. 18. p. alapján csak azok a vállalatok esnek balesetbiztosítási kötelezettség alá, amelyek a fuvarozással iparszerűleg foglalkoznak. Az I. bíróság pedig abból az okból nem találta a szóban levő üzemet az id. szabály alá vonhatónak, mert jogi felfogása szerint csak azoknak a fuvarozási üzemeknek alkalmazottai soroztattak a balesetbiztosítási kötelezettség hatálya alá, amelyek az 1875: XXXVII. t.-c. II. részének 5. címében szabályozott fuvarozási ügyletekkel foglalkoznak, amely ügyleteknek fogalma alá pedig az állatkerti üzem keretében teljesített fuvarozások nem esnek.

A felső bíróság nem talált alapot az 1907: XIX. t.-c. 3. §. 18. pontjának arra a megszorító értelmezésére, amelyet a pénztár, illetőleg az alsó bíróság elfogadott. Jelesül nem tartalmaz az 1907: XIX. t.-c. oly rendelkezést, amely a 3. §. 18. p. szerint való balesetbiztosítási kötelezettséget ahhoz a feltételhez kötné, hogy az illető vállalat a fuvarozást is iparszerűleg gyakorolja.

Ellenkezőleg kiindulva abból, hogy az 1907: XIX. t.-c. 3. §-a az üzemek balesetbiztosítási kötelezettségének megállapításánál nem általános jogi ismérvek, hanem a baleseti veszély figyelembe vételével létesített felsorolás szerint rendelkezik, (a képviselőház munkásügyi bizottságának jelentése 4., 7., 8. lapjai) az id. §. 18. pontját, illetőleg ennek »fuvarozó vállalatok» kitételét helyesen csak úgy lehet értelmezni, hogy bármely vállalat — iparszerű foglalkozás. — amely fuvaroz (t. i. fuvarozó, fuvarozással foglalkozó vállalat), ebben a minőségében megüti a törvényes rendelkezés mértékét. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a fuvarozás baleseti veszélye szempontjából teljesen lényegtelen, hogy a vállalat a fuvarozást saját vállalkozási rendeltetésű célja vagy pedig e célokat csak közvetve szolgáló teljesítmények keretében végzi-e.

Ebből következőleg és a megjelölt korlátok között az állatkert is fuvarozó vállalat, abban az esetben, ha, miként ezt a székesfővárosi állatkert teszi, fuvarozó eszközeivel nemcsak saját anyagszükségletét fuvarozza, hanem említett eszközeit részben arra is alkalmazza, hogy látogatóit az üzem területén díjazás fejében iparszerűleg kedvtelési fuvarozásban részesítse. Ez a körülmény teljesen kidomborítja az üzemnek azt a jellegét, amely szerint ez harmadik személyekkel szemben is fuvarozó vállalatként jelentkezik.

Ezzel szemben nem helytálló az I. bíróság ítéletének álláspontja sem, amely a balesetbiztosítási kötelezettséget a kereskedelmi törvény szerint való fuvarozási ügyletekkel foglalkozó üzemekre kívánja szorítani. Az 1875: XXXVII. t.-c. 393. §-a értelmében ugyanis fuvarozási ügyletnek csak az tekintendő, amely árúk fuvarozásai iránt köttetik. Bővebb bizonyításra azonban nem is szorul, hogy a baleseti veszély és az 1907: XIX. t.-c. rendelkezései és céljai szempontjából teljesen közömbös, hogy a fuvarozás árúk vagy személyek fuvarozását végzi-e.

Éppen az I. bírósági ítélet fogalom-meghatározásának a szociális baleset-biztosítási jog területén való szembeszökő alkalmazhatatlanságából is következik tehát, hogy itt elsősorban az 1907. évi XIX. t.-c. betű- és okszerű magyarázatából kell kiindulni. Már pedig a kifejtett okszerű magyarázat mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni azt az 1907 : XIX. t.-c. 3. §-ában jelentkező kifejezésbeli megkülönböztetést sem, amelyet ennek szövege a biztosítási kötelezettségnek egyrészt üzemek, telepek, munkák, másrészt vállalatok szerint való megállapításával létesít. Ezeknek az eltérő fogalmaknak és megjelöléseknek gyakorlati jelentőségét helyesen a törvény alkalmazása sem mellőzheti, jelesül nem hagyhatja figyelmen kívül a vállalatnak amazoknál szélesebb kört átfogó tartalmát. Már pedig az idézett §. 18. pontja, több más pontjától eltérőleg, a fuvarozó üzemeket vagy éppen csak a fuvarozási üzemeket helyezte balesetbiztosítási kötelezettség alá.

MUNKAVISZONY.

Azonnali elbocsátás felmondás formájában.

A wieni iparbíróság 1910. dec. 24-én hozott Cr. IV. 2.144/10. sz. ítélete.

Ítélet: A panasz elutasítatik.

Indokok: A bíróság a tanuk vallomásai alapján azon meggyőződést nyerte, hogy panaszos azon megállapodással vétetett fel, hogy neki felmondási jog nem jár. Ha tehát 1910 december 10-én főnöke azt mondta neki: »Onnek fel van mondva!«, ez a panaszosnak még nem ad jogot, hogy ebben egy 14 napi felmondást lásson. Ezen szavak: »Onnek fel van mondva«, csak akkor tekinthetők 14 napi felmondásnak, ha vagy 14 napi felmondási idő állapítatott meg szerződésileg, vagy általában a felmondási időre nézve semmi megállapodás nem történt, mely utóbbi esetben a Gew. O. 73-ik §-a értelmében a 14 napi felmondás érvényes. Jelen esetben az, hogy felmondási idő nincs, a szerződéskor megállapított és e megállapodásra az üzleti világban ezen kifejezések »azonnali felmondás, vagy felmondás azonnalra« használatosak. Ez a kijelentés »Onnek fel van mondva« elbocsátásnak tekintendő. Ha meg is engedtetett a további dolgozás, akkor ebből csak a rögtöni elbocsátás hallgatóságos visszavonása következtethető. Ezáltal panaszolt azon joga, hogy panaszost bármikor elbocsáthatta, nincs érintve, mert ezen szerződésileg szerzett jogról minden kétséget kizáró módon le nem mondott. Panaszolt tehát dec. 17-én teljesen fel volt jogosítva panaszost újból elbocsátani, amint panaszoltnak is jogában állt volna felmondás nélkül kilépni.

A vállalkozó kártérítési kötelezettsége, midőn egy munkást, ki egy munka teljesítését megtagadta, sem el nem bocsát, sem pedig másképen nem foglalkoztat.

A brünni iparhatóság 1910 augusztus 23-án kelt Cr. I. 237/10. sz. határozata.

Ítélet: Panaszosnak félnapi bérnek megfelelően 1 K 25 fillér megítéltetik.

Indokok: X. gyári munkásnő, ki akkordban dolgozott és naponként átlag K 2.50 keresett, egy napon láncot kapott megmunkálásra, az egyidejűleg kapott utasításból megállapította, hogy e munkához másfélnapra lesz szüksége és ezért csak 84 fillért keresne. Bement tehát a művezető irodájába és kijelentette: »Ezt nem csinálom!« Erre azt a választ kapta: »Ha nem csinálja, elmehet.« A munkásnő magát elbocsátottnak tekintette és kérte munkakönyvét. Erre azt mondták neki, hogy a könyvet csak a bérrel együtt szombaton kapja meg. Ezután más munkára várt és miután nem kapott, kétszer is az irodába ment. Nem talált ott senkit, várt 1/2-12-ig és azután elhagyta a gyári épületet, miután még mindig nem kapott munkát. Délután kimaradt. Igénye 7 K 50 fill. A bíróság részben helytállóan találta az igényt a következő okokból: Az ipartörvény 1115. §-a értelmében föl van jogosítva az akkordmunkás, hogy felhívja munkaadója figyelmét arra, hogy a bérskála alkalmazása méltánytalanság volna, nincs azonban joga arra, hogy a munkát egyszerűen megtagadja. Panaszosnő a munkát megtagadta és így az üzemvezető vagy követelhetné volna, hogy az átutalt munkát teljesítse, mely esetben a bér meghatározása egyezség hiányában a bíróság dolga lett volna, vagy más munkásnak adhatta volna e munkát és munkamegtagadása fölött napirendre térhetett volna. Az üzemvezető az utóbbi utat választotta és így kötelessége volt, hogy panaszosnőnek más munkát jelöljön ki. Miután ezt tenni elmulasztotta és panaszosnő többszöri kísérletei, hogy új munkához jusson, eredménytelenek voltak, a félnapi mulasztásért a G. B. 1155. §-a értelmében bérmegtérítése jár. De nem ítéltetett meg a további igény, miután panaszosnő nem bocsátatott el és így törvényes ok nélkül maradt ki délután a munkától.

SZAKIRODALOM.

A szociálpolitika és a felső osztályok. (A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének kiadványa.) Irta dr. Heller Farkas, műegy. m. tan.

Dr. Heller füzeté felveti a kérdéseket: vajjon mindig helyesen használják-e ezt a terminust (szociálpolitika) és vajjon a szélesebb körök helyesen fogják-e fel a szociálpolitika lényegét és igazán tisztában vannak-e annak a jelentőségével? Egészen helyesen és valódi jelentőségének megértésével ment-e át a szociálpolitika fogalma a köztudatba? És megadja a kérdésekre a választ világosan és határozottan. A kérdések felvetésének és az arra adott válasznak jelentőségét mindenki értékelni fogja, aki tudja azt, milyen fogalomzavar uralkodik Magyarországon e szó körül »szociálpolitika« és aki tudja azt is, milyen fontos a szociálpolitikai törekvések érvényesülésére nézve az, hogy a köztudatba a szociálpolitika helyes fogalma menjen át. »Azzal — így indul ki dr. Heller — körülbelül mindenki tisztában van, hogy a szociálpolitika az alsóbb osztályok, a munkásnép sorsán akar javítani. Eppen ezért azután a nagyközönségből valami affajta szelidebb szociálizmust látnak benne.« Élesen megállapítja ezután a szociálpolitikának lényegbeli eltérését a szociálizmustól. Megjelöli, mennyi a humanisztikus, etikai elem a szociálpolitikában, az alsóbb néposztályok védelmében, egyúttal határozottan rámutat arra, hogy más igen fontos érdekek okozták főképen a szociálpolitika gyors úttörését és hogy nem csupán önzetlenség, illetve első sorban nem az önzetlenség az, mely megkívánja, hogy a munkásosztály helyzete javíttassék és amely a felső osztályokat arra indítja, hogy a szociálpolitikai követelmények mellett állást foglaljanak. A szociálpolitika klasszikus hazájának, Angliának története kapcsán az adatok tömegének felhasználásával vonja le következtetéseit: azt, hogy a munkafeltételek kedvezőtlen megállapítása folytán idő előtt bénítatik meg a lakosság széles rétegeinek munkaképessége, pedig a meglévő munkaerő takarékos kihasználása fontos közgazdasági érdek, hogy a nemzet védőereje szempontjából mily fontos, hogy ne satnyuljon el a munkásság a munkafeltételek szabad megállapítása folytán, hogy a jelenlegi társadalmi rend ellenségeinek számát csökkenti (ehhez a következtetéshez sok szó fér), hogy az állapotok javítása legjobb eszköz a bűncselekmények megelőzésére, hogy a munkástömegek, a szegénység tipikus betegségei a felsőosztályok egészségi viszonyaira is befolyással vannak, hogy tehát a szociálpolitika a *felső osztályok önvédelmi eszköze*. Ennek a tételnek kimondása és megcáfolhatatlan megindokolása a magyar szociálpolitikai törekvések szempontjából hatalmas lépés és meg vagyok győződve arról, hogy ez igazság hangoztatása, a kizárólag humanisztikus és etikai felfogással szemben, melyek szociálpolitikán a munkásokkal szemben gyakorolt jótékonytságot értik, a magyar szociálpolitikai törekvéseknek tett nagy szolgálat.

A szakszervezeti mozgalmak fejlődése és irányzatai címen írt Jászai Samu, a Magyarországi Szakszervezeti Tanács titkára, egy tartalmas füzetet. A füzet első részében a szakszervezetek szükségességét bizonyítja a régebbi és újabb munkaviszonyokra vonatkozó adatok bő ismertetésével. Majd az angol és német szakszervezetek történelméből mond el tanulságos részleteket, végül pedig a különféle szakszervezeti irányokat és a modern szakszervezetek különböző intézményeit ismerteti a következő fejezetekben: I. Miért kellene a szakszervezetek. II. A szakszervezetek gazdasági és kulturális feladatai. III. Az első szakszervezetek. IV. A szakszervezetek irányzata. V. A magyarországi szakszervezetek. VI. Szakszervezeti kartellek. VII. A szervezkedés fejlettebb formái. VIII. Szakszervezeti demokrácia és fegyelem. Függelékül közli a magyarországi szakszervezetek 1911. június 30-i s a külföldi szakszervezetek 1908. és 1909-i taglétszámát. A csinosan kiállított füzetet a Népszava könyvkereskedése adta ki. Ára 20 fillér.

Előkelő pénzintézet keres egy megfelelő képzettséggel bíró, a munkásbiztosító és magán betegsegélyző és vállalati pénztárügyek vitelében teljesen járatos tisztviselőt. Ajánlatok a fizetési igény és referenciák megjelölésével »**Nyugdíjas Állás**« jelige alatt a kiadóhivatalba kéretnek.

A szerkesztésért felelős: **KIS ADOLF.** — Főmunkatárs: **Dr. SASVÁRI JÓZSEF.**

Ideal

írógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselet

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók

BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve,
mellyel nemcsak gyorsan és olcsón,
de az egészségügyi követelmények-
nek legmegfelelőbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH“.

falak szárazak, szellőztethetők és
kivül-belül bármely módon még
kiégetéssel is deszficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 1.

„MATADOR“

RUGGYANTA ÉS

BALATAMŰVEK

RESZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselet és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok,
valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. ==

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami,
kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

GUGLER ÉS FORRAY

Budapest, V., Váci-út 162.

Szállít **acélöntvényeket**

minden célra, kiváló szívós és hólyagmentes minőségben,

KOVÁCSOLHATÓ LÁGYVASÖNTVÉNVEKET

főleg tömeggyártási árút legjobb minőségben saját és beküldött minták vagy rajzok után. Mindennemű megmunkálások elfogadtnak.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrásy-út 20. szám.

Használjunk csak
Bagoly és Emte
írógépszalagot,

mert azok a legjobbak.

Minden írógépkereskedőnél kaphatók.

Müller Testvérek
vegyészeti gyár BUDAPEST.

KOVALD
FEST, TISZTIT.

GYÁR és FÜZZLET: VII. SZÖVETSÉG-U. 85-87.

BUDAPEST.

Gyűjtőtelepek
a székesfőváros
minden részén.

Képviselők a
vidék legtöbb
városában.

TELEFON 58-45 és 128-13.

HIRMANN
FERENC

FEMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-,
légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlo- és
pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyu-
kat. Vasuti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereske-
delmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden
öntvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetési
szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Ön-
töttvas rúrdókádak és zománczott kiöntők. Egész-
ségügyi berendezések. Fayence-arúk.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni,
jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusából készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólom-
pecséttel van el- látható, a mire
látva, melyen a úgy a rudakban,
gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármu Flal szalámigyár, Budapest.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papírkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a
védjegye,
Magyar diák csak ezt
vegye!

„Daimler“

autogarage és javítóműhely.

Főtelep: IX., Páva-u. 10. Telefon 176—41 és 141—03.

Fióktelep: VI., Lehel-u. 8. Telefon 77—20. ○ ○ ○

Hivatalok, irodák, gyárak, üzle-
tek részére házhoz szállítunk és
hetenként pontosan tisztával felváltunk
hyg. tisztított

kölcsöntörülközőt

portörölőt, padlóruhát.

Külön vendéglői kölcsön-
fehérenemű osztály.

„A. B. C.“ EGYESÜLT FEHÉR-
NEMŰ KÖLCSÖNZŐ VÁLLALAT
VI., Eötvös-utca 30.

Telefon: 46—86.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtokéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárúsítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FORAKTÁRA.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és veredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vértörődésnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakar, vesefőeny, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvényél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.
ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium ntri-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál rogyva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szénsavat tartalmaz.

Continental Pneumatik

legjobb gyártmány kerékpárok, hin-
tók és automobilonok kerekei részére.

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:

DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GEPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GEPEKET, legújabb és legjobb bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYARI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul! □ ELSŐRANGÚ REPRUENCIÁK.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY—LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselőt és raktár: **Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.**

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

**Elszakíthatlan
munkásöltöny**

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszereszköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 13.

Minta és árjegyek ingyen és bérmentve.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszers- és vil-
lanygép-gyártók.

BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.

(Ferenciek bazára).

Gyár ugyanott az udvarban.

Budapest, IV. ker., Károly-körut 26. 1. em.

fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márffy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. Ünnepnapi 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márffy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körut 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bármelynek megküldetik.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyező egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; mülábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányait és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

■■■ KÖRÜTI FÜRDŐ ■■■

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KAD ÉS
HULLAMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZENSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

ANGOL BÁNYAMUNKÁSOK SZTRÁJKJA	145
DR. HELLER FARKAS: Ipari foglalkozás és halandóság	147
DR. STIER-SOMLO: Az 1911. évi július hó 19-én kelt németbirodalmi biztosítási törvény	156
MUNKAKERESMÉNY KISZÁMÍTÁSA IDŐSZAKOS ÜZEMEKNÉL	164

SZEMLE:

<i>Szociális egészségügy</i>	161
(A tuberkulózis elleni küzdelem országos bizottsága. — A tuberkulózishalandóság Ausztráliában. — Félelem és irtózat mint baleseti ok. — A munkások nemi betegségeiről. — Gyógytorna és higiéné. — Erdei üdülőtelep létesül Hanauban. — Városi lakásügyi hivatal Münchenben. — Alkoholos italok fogyasztásának csökkenéséről nagyvárosi kórházakban.)	
<i>Munkásbiztosítás</i>	164
(A külföldiek balesetbiztosítási igényjogosultsága tárgyában. — Sorsjáték szanatóriumi célokra. — Az országos pénztár hatmillió kölcsöne. — Kihágási tételek indokolásának megfeleltetése. — Konviktusi alkalmazottak biztosítási kötelezettsége. — A gazdasági cselédpénztárról szóló törvény novellája. — Fürdőszereződések. — Az 1907. évi XIX. t.-c. 95. §-a. — Rendkívüli segélyezés tárgyában hozott határozatok feleltetése. — Járulékhátralékok tartalékolása. — Közigazgatás és pénztárvezetés. — Pénztári képviselő az Országos Közegészségügyi Tanácsban. — Munkabérimutatások, zárszámadások és költségvetési előirányzatok előkészítése. — Ügyvezetők értekezlete. — Állami járulékhátralékok. — Orvosügy. — A Máv. betegsegélyző pénztára. — Vállalati pénztárak felosztása. — Magyarországi építőmunkások rokkantsegélyezése. — Az anyasági biztosítás érdekében. — A baleseti sérültek gyógykezelése. — Jutalmak balesetelhárításért. — Orvosok általános (général-) sztrájkja. — Betegsegélyző pénztárak nagygyűlése. — Az agkori biztosításról. — Munkásbiztosítás Bulgáriában. — Egy pénztári orvos ellen elkövetett gyilkossági kísérlet.)	
<i>Munkásvédelem</i>	170
(Szociálpolitikai tanfolyam. — Pályázat ólommentes nyomdafestékre és bronzra. — Új védekezési módszer a bányarobbanás ellen. — Új eljárás a bányalég elvezetésére. — A balesetmegelőzés és a technikai iparegészségügy tanfolyama Grácban. — A villamos áram halálos hatása. — A munkásvédelem szolgálatában történt üzemvizsgálatok számáról. — A német iparfelügyelőknek az 1910-ik évről szóló jelentése. — Az angol szociálpolitikai törvényhozás 1911-ben.)	
JOGGYAKORLAT	174
(Balesetbiztosítás. — Munkaviszony.)	
<i>Szakirodalom</i>	176

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 21.911.

Császárfürdő Budapesten.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévízü gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

Modern Transmissiók

sajolt acéllemezből

200%-kal erősebb és 50%-kal könnyebb mint az öntöttvas transmissiók.

Tartós, könnyű, olcsó, állandóan raktáron

Kell Jenő, Budapest

VI., Gyár-utca 26.

ALAPITTATOTT 1856. ■ TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA
RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi műszer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar, támgép és a betegápoláshoz szükséges összes gyártmányukat. □

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga
Igen fontos!
Minden Eternit-lap
„ETERNIT”
szóval van megjelölve. Sziveskedjék mindig határozottan **HATSCHEK-féle ETERNIT-palát** kérni.
Magyarorsági központ:
„Eternit Művek”
Hatschek Lajos
Budapest,
VI., Andrassy-út 33.

PALA
Hatschek szabadalma

Telegdi Ármin

rézárú vállalata

Budapest, VII., Damjanich-utca 37.

Telefon: 105—07.

Szent-Margitszigeti üdítővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes jó hatása, egészségápoló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében.
Telefon 36—52. Telefon 36—52.

Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.